

Zvyky a tradice v mateřské škole

Bakalářská práce

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor:

Učitelství pro mateřské školy

Autor práce:

Lucie Perná

Vedoucí práce:

Mgr. A. Lucrezia Škaloudová – Puchmajerová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Zadání bakalářské práce

Zvyky a tradice v mateřské škole

Jméno a příjmení: **Lucie Perná**
Osobní číslo: P18000253
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Zadávací katedra: Katedra primárního vzdělávání
Akademický rok: 2019/2020

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je vytvoření souboru metodických listů pro děti předškolního věku, které budou zaměřeny na netradiční způsob využití výtvarných činností v oblasti lidových zvyků a tradic. Zpracování teoretické části práce vychází z poznatků získaných z literatury. Praktická část vychází ze zkušeností, získaných z praxe. Některé z vypracovaných metodických listů budou realizovány v praxi v mateřské škole.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
- LANGHAMMEROVÁ, J., 2004. Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-525-0.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2009. Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry. Olomouc: Rubico. ISBN 9788073460969.
- LADA, J., DUFEK, K., 2018. Tradiční český rok. Praha: Bamboo. ISBN 978-80-247-5173-3.
- TOUFAR, P., 2004. Český rok na vsi a ve městě: [české a moravské zvyky, svátky, tradice, pověry, pranostiky, zábava, radost z vaření a jídla, tajemné příběhy a dávné legendy]. 1. vyd. Třebíč: Akcent. ISBN 80-7268-277-6.
- MOTLOVÁ, M., 2010. Český rok od jara do zimy. Praha: Fortuna Libri. ISBN 978-80-732L-522-4.

Vedoucí práce:

Mgr. A. Lucrezia Škaloudová – Puchmajerová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

1. dubna 2020

Předpokládaný termín odevzdání:

1. května 2021

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. května 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

3. dubna 2021

Lucie Perná

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. A. Lucrezii Škaloudové Puchmajerové, Ph.D. za vstřícnost, cenné rady a věcné připomínky. Také bych chtěla poděkovat paní ředitelce Bc. Lucii Opalecké a všem učitelkám z Mateřské školy Nad přehradou v Liberci, kde mi byla umožněna realizace praktické části bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na české lidové zvyky a tradice a na netradiční výtvarné postupy, které s nimi souvisí. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část se věnuje charakteristickým znakům a vývoji dětské kresby a výtvarné výchově v předškolním věku. Dále se věnuje pojmům tradice a zvyky a charakteristice nejznámějších zvyků a tradic během roku. Praktická část obsahuje soubor metodických listů, které souvisí s tématem zvyků a tradic. Každý metodický list je doprovázen příběhem pro děti, který slouží jako motivace k činnosti. Část metodických listů je realizována v mateřské škole s dětmi předškolního věku, část je realizována s jedním dítětem předškolního věku. Všechny metodické listy jsou doplněné o fotodokumentaci.

Klíčová slova: mateřská škola, předškolní věk, výtvarná výchova, netradiční výtvarné techniky, zvyky a tradice, metodické listy

Annotation

The bachelor thesis is focused on Czech folk, customs, traditions and on non-traditional artistic practices that are related to them. The thesis is divided into a theoretical part and a practical part. The first part deals with the characteristics, development of children's drawing and art education in preschool age. It also deals with the concepts of traditions, customs and the characteristics of the most famous customs and traditions during the year. The practical part contains a set of methodological sheets related to the topic of customs and traditions. Each methodical sheet is accompanied by a story for children, which serves as a motivation for an activity. Part of the methodological sheets is implemented in a kindergarten with preschool children, part is implemented with one child of preschool age. All methodological sheets are supplemented by photo documentation.

Keywords: kindergarten, preschool education, preschool age, art education, non-traditional art techniques, tradition and holidays, Customs and traditions, methodical sheets

Obsah

Úvod.....	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Charakteristika předškolního dítěte a jeho vývoj	11
1.1 Motorický vývoj.....	11
1.2 Kognitivní vývoj	11
1.3 Emocionální vývoj	12
1.4 Hra.....	12
2 Kresba a dítě předškolního věku	13
2.1 Význam dětské kresby	13
2.2 Vývoj dětské kresby	13
2.3 Vývoj kresby lidské postavy	14
3 Výtvarné techniky vhodné do mateřské školy.....	16
3.1 Kresba	16
3.2 Malba.....	17
3.3 Grafika.....	17
3.4 Plastická a prostorová tvorba	18
3.5 Soudobé výtvarné postupy využitelné v mateřské škole.....	18
4 Výtvarná výchova a RVP PV	19
5 Přehled zvyků a tradic během roku	21
5.1 Jaro	21
5.1.1 Velikonoce	21
5.1.2 Filipojakubská noc	23
5.1.3 Stavění máje.....	24
5.1.4 Den matek	24
5.2 Léto	24
5.2.1 Letnice.....	24
5.2.2 Svatojánská noc a Jan Křtitel.....	25
5.2.3 Dožínky	25
5.3 Podzim.....	26
5.3.1 Svátý Václav	26
5.3.2 Dušičky	26
5.3.3 Svátý Martin.....	27

5.4	Zima	27
5.4.1	Advent	27
5.4.2	Svatá Barbora	27
5.4.3	Svatý Mikuláš	28
5.4.4	Vánoce a Štědrý den	29
5.4.5	Nový rok	29
5.4.6	Tři králové	30
5.4.7	Hromnice	30
5.4.8	Masopust	30
	PRAKTICKÁ ČÁST	32
6	Metodické listy	32
6.1	Metodický list č. 1	33
6.2	Metodický list č. 2	36
6.3	Metodický list č. 3	40
6.4	Metodický list č. 4	43
6.5	Metodický list č. 5	46
6.6	Metodický list č. 6	50
6.7	Metodický list č. 7	53
6.8	Metodický list č. 8	56
7	Reflexe	59
	Závěr	60
	Zdroje	61
	Seznam příloh	63

Úvod

Téma bakalářské práce jsem zvolila na základě dřívějších zkušeností, získaných z odborných praxí v mateřských školách, které jsem navštěvovala během studia na vysoké škole. V mateřských školách jsem se setkala především s výtvarnou tvorbou, která se skládala z časté práce se šablonami, výtvarné činnosti se často opakovaly a byly jednotvárné. Dalším důvodem pro výběr tohoto tématu pro mne byly rozhovory s učitelkami mateřských škol, které se tématu zvyků a tradic v mateřské škole věnovaly minimálně nebo se jim úplně vyhýbaly.

V teoretické části práce se zabývám charakteristikou dítěte předškolního věku, vývojem dětské kresby a výtvarnými technikami v předškolním vzdělávání. Dále vymezením pojmů zvyky a tradice a charakteristikou nejvýznamnějších z nich.

Praktická část obsahuje soubor metodických listů, které jsou zaměřeny na zvyky a tradice a zároveň na využití netradičních výtvarných technik, nástrojů nebo materiálů. Každý z metodických listů je doprovázen příběhem pro děti, který slouží jako motivace k výtvarné činnosti. Všechny metodické listy jsou realizovány s dětmi předškolního věku a následně zhodnoceny.

Cílem bakalářské práce je vytvoření souboru metodických listů, které mohou sloužit učitelkám v mateřských školách jako inspirace při výtvarných činnostech. Záměrem bakalářské práce je poukázat na důležitost a získání povědomí o zvycích a tradicích, které by měly děti znát již v předškolním věku.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Charakteristika předškolního dítěte a jeho vývoj

Předškolní období je obdobím, které začíná ve třech letech a končí šestým až sedmým rokem věku dítěte. Ukončení této fáze není určeno pouze věkem fyzickým, ale především sociálně, což je tehdy, kdy je dítě připravené a způsobilé k nástupu na základní školu. Předškolní věk je charakteristický ustálením vlastního místa a diferenciací vztahu ke světu. K poznání světa dítěti napomáhá jeho představivost. V předškolním věku je u dítěte typické fantazijní zpracovávání informací a intuitivní uvažování, které zatím postrádá racionalitu. Dítě je egocentrické, své představy dítě přizpůsobuje svým možnostem a aktuálním potřebám. Období předškolního věku je označováno jako období iniciativy, kdy má dítě potřebu zvládat věci samo a potvrdit tak své kvality. Předškolní věk je důležité chápat jako určitou fázi přípravy na život v lidské společnosti (Vágnerová 2012, s. 177).

1.1 Motorický vývoj

Motorický vývoj se v předškolním období stále zdokonaluje. Zlepšuje se koordinace pohybu, jeho rychlost a přesnost. Dítě ve věku tři až čtyř let zvládá dobře utíkat, skákat, lézt, scházet schody, ale také se zlepšuje jeho samostatnost, například při oblékání nebo hygieně. Svou zručnost dítě cvičí především při kresbě. Během předškolního věku dítěte se značně zlepšuje i řeč. Dítě začíná lépe vyslovovat, zvládá skládat složitější věty a zvyšuje se slovní zásoba. Právě vývoj řečových schopností úzce souvisí i s růstem poznatků o sobě samém a svém okolí. Dítě zná a dokáže říct své jméno, místo bydliště, pojmenuje hlavní barvy, předměty s jednoduchou definicí a zdokonaluje se v základních počtech. Dítě v předškolním období pomalu začíná využívat regulace svého chování dle slovních instrukcí (Langhameier, Krejčířová 2006, s. 88, 89).

1.2 Kognitivní vývoj

V kognitivním vývoji předškolního období je pro dítě, kolem čtyř let věku, typické názorové myšlení. Dítě uvažuje v celých pojmech, ale řídí se tím, co vidí nebo vidělo. Dítě umí odhadnout čeho je více nebo méně, ale jeho úsudek vychází z vizuálního tvaru. Toto období se nazývá předoperační, jelikož dítě nedokáže postupovat podle logických operací (Langhameier, Krejčířová 2006, s. 90). Dítě je v tomto věku egocentrické, polidšťuje neživé, nedokáže zatím

přiliž rozlišit realitu od fantazijních představ a je přesvědčené o absolutní pravdě poznání (Vágnerová 2012, s. 178, 179).

1.3 Emocionální vývoj

Prožívání emocí začíná být značně stabilnější a vyrovnanější. Dětem se začíná postupně rozvíjet emoční paměť, to se projevuje například při vyprávění. Emoční vývoj závisí na zralosti centrální nervové soustavy a na úrovni uvažování dítěte (Vágnerová 2012, s. 218). Rodina je primárním a také nejdůležitějším prostředím pro zajištění socializace dítěte. V předškolním věku dítěte se k rodině přidává mateřská škola (Langhameier, Krejčířová 2006, s. 93). K většímu pokroku ve vývoji sociálních rolí dochází v předškolním období. V tomto období je pro dítě velmi důležitá hra s vrstevníky (Langhameier, Krejčířová 2006, s. 99).

1.4 Hra

Hra je pro předškolní dítě hlavní činností, pro vývoj dítěte je nesmírně důležitá. Hra dítěti přináší uspokojení. V předškolním období je, oproti hře mladšího batolete rozvinutější, je to tvorba něčeho nového. Hra se dělí na různé formy. První formou je hra funkční, tato hra procvičuje pohyby, které jsou důležité pro tělesné funkce a růst dítěte. Druhou formou je hra konstrukční. Do této skupiny patří hry, při kterých dítě skládá například puzzle, staví z kostek, maluje nebo modeluje. Další formou jsou hry iluzivní. Dítě využívá jednoho předmětu, který proměňuje dle svých představ. Poslední formou jsou hry úkolové. Dítě díky této formě hry získává nové zkušenosti a osvojuje si různé sociální role. Mezi úkolové hry patří například hra na rodiče (Langhameier, Krejčířová 2006, s. 100, 101).

2 Kresba a dítě předškolního věku

2.1 Význam dětské kresby

Kresba je důležitou a přirozenou součástí ve vývoji dítěte. Je neverbální aktivitou, pro většinu dětí je kresba zábavou a hrou. Kresba dítěti slouží k poznávání světa a k jeho porozumění. Pro dítě není důležité pouze zobrazení určitého objektu, jde i o vyjádření významu, který objekt pro dítě (Vágnerová 2017, s. 9).

Jednou z funkcí kresby je funkce expresivní. Dítě může prostřednictvím kresby vyjádřit své zážitky, pocity a představy. Kresba hraje důležitou roli také v komunikaci s dítětem. Některá sdělení dítě zatím nedokáže vyjádřit slovy. Kresba nám může sloužit ke snadnějšímu porozumění dítěti. Další funkcí je funkce terapeutická. Zde může jít o činnost, která je zaměřena na nalezení řešení nějakého problému, nebo o samotné odreagování (Vágnerová 2017, s. 10).

Kreslení úzce souvisí s pozdějším osvojováním psaní. Z kresby můžeme posuzovat celkovou vývojovou úroveň dítěte a jeho připravenost na brzké zahájení školní docházky. K posouzení úrovně způsobilosti na zahájení školní docházky nám může pomoci například Jiráskův orientační test školní zralosti. Součástí testu je posuzování úrovně z kresby mužské postavy, nápodoby psacího písma a teček. (Bednářová, Šmardová 2011, s. 6).

2.2 Vývoj dětské kresby

Vývoj kresby se podobá vývoji jazyka a řeči. Dětské čmárání lze přirovnat k nesmyslnému opakování toho, co dítě slyší. Vedle vývoje řeči se zdokonaluje i kresba (Bednářová, Šmardová 2011, s. 10). Stejně tak jako má svá pravidla jazyk, má kresba určitá pravidla také. Tato pravidla vycházejí z grafického lexikonu. Grafický lexikon zahrnuje základní tvary, které by mělo dítě znát a umět nakreslit. Jsou to například tečky, čárky nebo geometrické tvary (Vágnerová 2017, s. 16, 17).

Aby se kreslířské schopnosti mohly úplně rozvinout, je zde důležitá souhra několika systému a to kognitivního, regulačního a motorického (Vágnerová 2017, s. 10).

K rozvoji kognitivních funkcí patří schopnost dítěte porozumět symbolům a také je umět používat. Je důležité, aby dítě pochopilo, že každý symbol má určitý význam. Dítě pochopí symboly dříve než význam slova. Pro malé dítě je jednodušší pochopit význam obrázků, jelikož zobrazují určitý objekt, kterému se obrázek oproti slovům podobá.

Vývoj dětské kresby závisí také na úrovni jemné motoriky a senzomotoriky. Důležité je zvládnutí grafomotorických procesů. Ty se objevují už v období čmáranic, kdy jsou čáry směřovány rozdílně a postupně se objevuje schopnost zobrazení základních tvarů. Zde je důležité vedení čar určitým směrem a regulace délky. S rozvojem grafomotoriky a její úrovní souvisí i formální znaky kresby, jako například tloušťka čar. Senzomotorické schopnosti se počátkem školního věku výrazně zlepšují (Vágnerová 2017, s. 15).

Ve vývoji kresby je také důležitý rozvoj exekutivních procesů. Dítě se před začátkem grafického procesu musí rozhodnout, co a jak chce kreslit, mělo by také vědět, kam kresbu umístí nebo jak by měla být kresba velká. Dítě by mělo být schopné kontrolovat průběh kreslení a zda výsledek odpovídá představě, kterou původně mělo. S udržením původní představy souvisí pracovní paměť dítěte. Schopnost řízení kreslířské činnosti se dělí na tři fáze. V první fázi se dítě zaměřuje na detaily namísto celku. V druhé fázi se už dítě soustředí na celek a části, které jsou v kresbě hlavními. V poslední fázi jsou děti schopné vnímat vztahy mezi částmi a celkem a zobrazit je. Kolem šestého roku života by mělo být dítě na takové vývojové úrovni, aby si dokázalo naplánovat postup a svůj plán realizovat (Vágnerová 2017 s. 15, 16).

Vývoj kresby u dítěte předškolního věku lze rozdělit do tří fází. První fází je fáze presymbolická. Pro dítě kolem druhého roku života je typická grafomotorická činnost neboli čmáranice. Samotné čmárání můžeme považovat za předstupeň kreslení. Dítě čmárá bez důvodu k zobrazení nějakého objektu, ale proto, že je pro něj činnost zajímavá.

Druhou fází je fáze přechodu na symbolickou úroveň. Tato fáze nastává kolem třetího roku dítěte. Dítě zjišťuje, že čmárání může zobrazovat reálné objekty. Po dokončení dítě často čmáranici dodatečně pojmenuje.

Třetí fází je fáze symbolického vyjádření. V této fázi začíná kresba dítěte zobrazovat nějaký objekt, ten ale zatím nemusí obsahovat všechny charakteristické znaky. Počet poznávacích znaků objektu závisí na vývojové úrovni dítěte (Vágnerová 2012, s. 187).

2.3 Vývoj kresby lidské postavy

Při kresbě lidské postavy dítě vychází ze svých předchozích zkušeností, a to především z pozorování jiných lidí, z knih a také ze zkušeností se svým tělem. Dítě při kresbě lidské postavy postupuje od jednoduchého ke komplexnějšímu. Kresba postavy má svůj typický průběh, ten závisí na úrovni rozvoje dětské psychiky (Vágnerová, 2017, s. 47).

Prvním stadiem kresby lidské postavy je stádium hlavonožců. Dítě hlavonožce začíná kreslit kolem třetího roku života. Kresba většinou neobsahuje mnoho detailů, pokud ani, většinou jsou zobrazeny na nesprávném místě. Toto primární zobrazení lidské postavy obsahuje kruhovitý tvar, který znázorňuje hlavu, z kruhovitého tvaru vycházejí čáry, ty představují dolní končetiny, někdy děti kreslí i končetiny horní (Vágnerová 2012 s. 188). Tato jednoduchá kresba lidské postavy nevyplývá z neznalosti dítěte o částech lidského těla. Pro děti mladšího školního věku je obtížné znázornit kresbou vše, co o lidském těle ví, proto znázorňují to, co je pro ně důležité.

Druhým stadiem je přechodná fáze mezi hlavonožcem a konvenčním zobrazením postavy. Pro tuto fázi je typická figura, která je podobná hlavonožci. Z hlavy vycházejí dlouhé čáry jako nohy, k nimž jsou připojeny čáry, ty představují horní končetiny. Prostor mezi dolními končetinami představuje trup. Tyto čáry děti buď spojí nebo dokreslují samotný trup (Vágnerová 2017, s. 52).

Třetím stadiem dětské kresby lidské postavy, a posledním, které se týká dětí předškolního věku, je konvenční zobrazení lidské postavy. Děti mají problémy s koordinací ruky a oka, z tohoto důvodu nedodrží symetrie ani proporce částí lidského těla. Jeden geometrický tvar může v kresbě dítěte představovat více objektů. Mezi pátým a šestým rokem dítě většinou dokáže nakreslit všechny důležité části lidského těla. Části jsou většinou zobrazeny správně, ale jejich velikost neodpovídá skutečnosti. V této fázi není tolik důležitý počet detailů zobrazených na postavě, ale způsob provedení, které by se mělo oproti předchozím fázím zlepšit. Děvčata bývají v tomto ohledu pečlivější (Vágnerová 2017, s. 54, 55).

3 Výtvarné techniky vhodné do mateřské školy

Mezi základní výtvarné prostředky řadíme výtvarné prvky, techniky, nástroje a materiály. Tyto výtvarné prostředky jsou dítěti užitečné k vytvoření základních podmínek pro výtvarné činnosti. Pomocí výtvarných prostředků se dítě učí vyjadřovat. Ve výtvarné tvorbě se objevují stále nové výtvarné prostředky. V mateřské škole je důležité si při využití nových materiálů či technik uvědomit, co konkrétní činnost u dítěte rozvíjí a jaký je její výtvarný záměr (Křížová 2017, s. 11).

3.1 Kresba

Prvním a základním vyjadřovacím prostředkem je kresba. Výsledkem kresby jsou linie, které vznikají v ploše. Kresebné techniky můžeme rozdělit do dvou skupin. Jsou to techniky suché a mokré. Mezi suché prostředky patří například kresba tužkou, pastelkami či uhlím. Do druhé skupiny, kresby mokré, můžeme zařadit kresbu tuší či fixem. Nástroje, zmíněné v obou skupinách jsou nástroje klasické. V kresbě můžeme využít ale i netradiční nástroje, například zubní kartáček, stébla rostlin nebo třeba kresbu prsty (Křížová 2017, s. 11).

Mezi kresbu suchou stopou, jak už bylo výše zmíněno, řadíme kresbu tužkou. Tužky se mohou lišit tvrdostí tuhy. Tuhy se dělí na měkké a tvrdé. Dalším suchým prostředkem pro kresbu jsou pastelky. Ty jsou společně s tužkou nejzákladnějším prostředkem v kresbě. Kresbu pastelkami můžeme překrývat či prolínat, pastelkami můžeme také využít k přechodům odstínů a barev. Mezi suché prostředky kresby dále patří kresba uhlím. Ten má dvě podoby, a to přírodní a umělou. Díky jeho vlastnosti, kterou je snadné roztírání, docílíme odlišných odstínů. Pro děti v mateřské škole je vhodné zařadit kresbu suchým pastelem či voskovým pastelem. Jako další můžeme zařadit kresbu rudkou, ta je vhodná spíše pro děti starší. Rudka má zemitou barvu a svým tenkým tvarem je podobná tužce či pastelce (Křížová 2017, s. 12-13).

Mezi kresbu mokrou stopou řadíme perokresbu. Ta je lineární a je založena na kontrastu bílých a tmavých ploch. Stopa pera závisí na typu hrotu a množství inkoustu v hrotu. Černá tuš působí klasicky, barevné tuše dekorativně. Pro děti v mateřské škole je vhodnější volit kresbu dřívkem či špejlí. Dalším prostředkem je kresba fixem, ta je u dětí velmi oblíbená, ale méně vhodná, fixy se zanáší. Dalším prostředkem, patřícím do této skupiny je kresba štětcem. Kresba štětcem je lineární. Druhů štětců je několik, dělí se na kulaté a ploché, také se liší velikostí a především kvalitou (Křížová 2017, s. 14-15).

3.2 Malba

Malířské techniky jsou schopné sdělit obraz okolního světa, životního prostředí a lidských vztahů díky své barevnosti a výrazové škále. Z malby poznáme barevné cítění dítěte. Jeho vnímání barev a barevné představy se odráží v jeho přístupu k barvám a v množství použitých barev (Slavíková aj. 2000, s. 171).

V předškolním věku je vhodné používat krycí barvy. Pro kolorování kresby jsou vhodnější vodové barvy. Suchými prostředky malby jsou pastelky, křídly či suché pastely. Mezi mokré techniky patří malba akvarelem, vodovými barvami či temperovými barvami (Hazuková 2011, s. 53). Oblíbeným a často používaným výtvarným materiálem u dětí jsou temperové barvy. Důležitou roli zde hraje kvalita použitého štětce. Temperové barvy můžeme míchat, tak získáme různé barevné tóny. (Křížová 2017, s. 16).

3.3 Grafika

První skupinou jsou přípravné grafické techniky, ty umožňují dítěti získat první zkušenosti s grafikou. Řadíme sem například gumotisk neboli vykrývací rezerváž. Při gumotisku děti pracují s klovatinou Další technikou je hra s otisky. Dítě se seznámí s principem tisku. Lze využít například brambory, zeleninu nebo jiné přírodní materiály. Otisky lze doplnit o kresbu, malbu nebo grafické techniky jako například frotáž, dekalk či tupování. Dalšími technikami, které můžeme zařadit ke grafice v mateřské škole je protisk, rezerváž zmizíkem, rytá kresba nebo odkrývací technika (Křížová 2017 s. 18-22).

Techniky, které lze využít v mateřské škole jsou techniky tisku z výšky. Sem řadíme plastelínoryt, což je otisk ztuhlé plastelíny, ve které je vyrytý určitý objekt. Ztuhlá plastelína je potřena temperovými nebo tiskařskými barvami. Podobný plastelínorytu je sádroryt, u kterého se využívá deska ze sádry. Asi nejčastěji používanou technikou je tisk z koláže. Na papír jsou nalepené výstřižky z papíru, textilií či kusy přírodnin. Ty jsou pomocí tiskařského válečku natřeny tiskařskou či olejovou barvou a tisknuty v lisu. Do této skupiny dále řadíme papírořez u kterého jsou nejdůležitější vystřižené průhledy. Další technikou je například slepotisk, na který je potřeba využít tiskařský lis (Křížová 2017 s. 23-25).

3.4 Plastická a prostorová tvorba

K plastické tvorbě patří modelování. Děti v mateřské škole modelují především z plastelíny, hlíny nebo třeba ze slaneého těsta. Tvarování je výtvarným postupem, při kterém děti vytváří prostorové či plošné kompozice z různých materiálů. Tvarovat děti mohou například z papíru, který mačkají, trhají, ohýbají či stříhají. Můžeme sem zařadit také například techniku kašírování (Křížová 2017, s. 29-30).

3.5 Soudobé výtvarné postupy využitelné v mateřské škole

Jedním ze soudobých výtvarných postupů je akční malba. Při akční malbě je na plátno nanášena barva přímo z tuby, plechovky nebo může být aplikována jiným neobvyklým způsobem. Již aplikovanou barvu lze dotvářet použitím různých předmětů. Dalším výtvarným postupem je asambláž, ta je podobná koláži, s tím rozdílem, že asambláž je trojrozměrná. Na plochu jsou různými způsoby fixovány další předměty. Mezi další soudobé postupy ve výtvarné tvorbě patří například body-art a land-art. Body-art je malba na lidském těle, land-art je výtvarná akce situovaná v přírodním prostředí. Dalším z postupů je dekoláž. U dekoláže je více nalepených papírových vrstev na sobě, které po částech a na různých místech strháváme. Dalším postupem je bičomalba. Bičomalba je švihání provázkem, který je namočený v barvě. Empaketaž je technika, při které se zabalují různé objekty například do papíru nebo látek. Muchláž je technika, kdy zmačkáme a poté rozbalíme papír, který vložíme do nádoby s barvou a necháme vysušit. S uschlým zmuchlaným papírem lze dále tvořit (Křížová 2017, s. 31-37).

4 Výtvarná výchova a RVP PV

Každá zkušenost dítěte s výtvarnou výchovou podporuje a ovlivňuje postoj a pohled dítěte na výtvarné umění. Tyto zkušenosti u dítěte podporují všechny níže uvedené vzdělávací oblasti RVP PV. Ke každé vzdělávací oblasti náleží vzájemně propojené kategorie, kterými jsou dílčí cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy. Dílčí vzdělávací cíle udávají, co učitel u dítěte podporuje, vzdělávací nabídka udává, co učitel dítěti nabízí a očekávané výstupy udávají, co dítě dokáže na konci předškolního období.

Dítě a jeho tělo (oblast biologická)

V této oblasti je záměrem učitele podporovat a povzbuzovat růst dítěte, jeho fyzickou pohodu, tělesnou zdatnost, rozvíjet jemnou a hrubou motoriku. Dále také podporovat dítě v samostatnosti a vést dítě ke zdravým životním návykům a postojům. Z pohledu výtvarné výchovy jde především o rozvoj technických dovedností, motoriky, koordinace ruky a oka a používání hmatu a zraku.

Dítě a jeho psychika (oblast psychologická)

V této oblasti je záměrem učitele povzbuzovat duševní pohodu dítěte, psychickou zdatnost a odolnost, rozvoj intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů, citů a vůle, sebepojetí, kreativity, sebevyjádření a rozvíjení poznávání a učení. Ve výtvarné výchově jde především o rozvoj řečových schopností a pojmenovávání výtvarných jevů, grafickou nápodobu symbolů a tvarů, rozvoj tvořivosti, záměrné soustředění se na určitou výtvarnou činnost, rozvoj estetického vnímání a vyjádření svých dojmů a prožitků.

Dítě a ten druhý (oblast interpersonální)

V této oblasti je záměrem učitele podporovat utváření kladných vztahů mezi dítětem a jiným dítětem a mezi dítětem a dospělou osobou, a to především v oblasti komunikace a utváření harmonických vztahů mezi nimi. Ve výtvarné výchově jde především o rozvoj kooperativních dovedností v týmové práci a o propojení etického a estetického principu.

Dítě a společnost (oblast sociálně-kulturní)

V této oblasti je záměrem učitele usnadnit a pomoci dítěti ve vstupu do společnosti ostatních lidí a pomoci dítěti s pochopením a poznáním pravidel v soužití s ostatními. Učitel uvádí dítě do světa kultury a umění a podílí se na utváření společenské pohody. Z pohledu výtvarné výchovy jde zejména o poznání kultur a umění a o rozvoj společenského a estetického vkusu.

Dítě a svět (oblast enviromentální)

V této oblasti je záměrem učitele prohlubovat povědomí dítěte o okolním světě a jeho dění. Dále pomáhat dítěti k vytváření si postojů k životnímu prostředí. Ve výtvarné výchově jde zejména o rozvoj pokusů výtvarně estetického ozvláštnění místa, poznávání jiných kultur a vytváření kladných vztahů k výtvarné kultuře (RVP PV, 2018).

5 Přehled zvyků a tradic během roku

Výraz tradice pochází z latinského slova *traditio*, což znamená předávat. Tradice jsou souhrnem společenských a kulturních ustálených zvyků a obyčejů. V podstatě jde o ustálené zděděné zvyky, způsoby nebo také generační dědictví. (Kraus 2005, s. 811).

Tradice a zvyky jsou součástí člověka už od dávných dob. Byly považovány za nástroj, sloužící ke stmelování rodin, obcí, ale i celého národa. Lidové tradice jsou našim dědictvím, je důležité v lidech vzbuzovat zájem o tradice a následně je předávat z generace na generaci (Šottnerová 2009, s. 7).

V současné době se může zdát, že tradice, zejména pak lidové zvyky, již odcházejí z našich životů. Některé tradice byly potlačeny, jiné jsou již zapomenuty. Do dnešní doby se nám dochovaly především ty, které jsou zábavné a tím pro společnost přitažlivé. Ve městech se slaví především Vánoce a Velikonoce, na vesnicích, hlavně na Moravě, se stále dodržují i tradice další. Jsou to například masopustní průvody, pálení čarodějnic nebo také hody a posvícení (Langhammerová 2008, s. 6)

5.1 Jaro

Astronomické jaro začíná 21. března a trvá až do letního slunovratu, který nastává 24. června. Za charakteristické znaky tohoto období můžeme považovat postupné oteplování, více světla, rašení květin či rození mláďat. Do krajiny se vrací barvy a zvuky (Langhammerová 2008, s. 9).

5.1.1 Velikonoce

Postní období začíná již v období zimy a trvá šest týdnů. Tato doba slouží k přípravám na dny svátků. Do této doby jsou zařazeny zvyky, které neměly postní obsah v náboženství, jelikož je to čas nespočívání a méně významný. Zvyky, které jsou do tohoto času situovány, souvisí s obdobím jara (Langhammerová 2004, s. 48). Půst začíná Popeleční středou, která nastává po masopustním úterý. Její název s popelem souvisí, jelikož v tuto neděli kreslí kněz věřícím lidem na čelo křížek, ten je kreslen popelem, a proto se nazývá „popelec“.

Předvelikonoční půst se skládá z šesti postních nedělí, každá tato neděle nese svůj název. První neděle postní se nazývá **Černá**. Název této neděle je odvozen od oděvů žen, jelikož ženy vyměnily části svých barevných oděvů za černé nebo tmavě modré. Černé neděle se v některých krajích říkalo Pučálka nebo Liščí (Motlová 2010, s. 26). Druhou nedělí je neděle

Pražná, tento název je odvozen od názvu jarního pokrmu, zvaného pražmo. Tento pokrm se skládá z napučených opražených obilných zrn. Třetí nedělí je neděle **Kýchavá**. Název této neděle souvisí se zdravím, především s odvrácením všech nemocí (Langhammerová 2008, s. 19). Čtvrtá neděle postní nese název **Družebná**. V tuto nedělí se mladí lidé mohli scházet, družít a pochutnávat si na koláčích, kterým se říkalo „družbance“. V tuto nedělí ale také chodili mládenci za děvčaty domů, aby si s rodiči domluvili svatbu. Pátou nedělí je neděle **Smrtná** či **Smrtná**. V tento den se vynášela smrt, rituál vynášení smrti lze považovat za jednu z nejstarších tradic u nás. Pro tento den svobodné dívky vytvořily figurínu, která symbolizovala smrt, té se říkalo také Morena, tento název je známý dodnes (Langhammerová 2008, s. 21). Děvčata a chlapci s Morenou obešli vesnici až za ves k potoku či k řece. Postavu zapálili a hodili do vody. Lidé věřili, že Morena je zima, a s jejím zapálením a hozením do vody zmizí z vesnic vše špatné (Pitrová 2016, s. 17). Morenu, kterou odnesla voda nahradilo přinášení líta děvčaty. Byl to zelený, pestře ozdobený vršek stromečku nebo větvičky. Převažovala červená barva stuh, která symbolizuje krev a nový život. Tímto rituálem se vítalo jaro a nový život (Pitrová 2016, s. 18). Šestou a poslední postní nedělí, je neděle **Květná**. Tato poslední neděle je začátkem velikonočního času, začíná totiž pašijový týden. Květná neděle nese náboženské motivy. Tento den je připomínkou příchodu Ježíše Krista do Jeruzaléma, kdy ho lidé vítali s palmovými listy a olivovými ratolestmi, které mu házeli k nohám. U nás se v tuto nedělí v kostelech svěží větvičky lípy, jasanu nebo například jívy. Lidé věřili v magickou moc posvěcených ratolestí, z tohoto důvodu si je lidé po posvěcení odnášeli do svých domovů, kde je celý rok chránily před nemocemi a jejich stavení před požárem (Motlová 2010, s. 29).

Po postním období začíná pašijový týden, je posledním týdnem před Velikonocemi. Pašije je část evangelia o Kristově umučení. Tyto části se během pašijového týdne v kostele předčítaly a dříve se zpívaly pašijové písně. Dny pašijového týdne mají své názvy. Prvními dny je **Modré pondělí** a **Šedé úterý**, v tyto dny se ve všech staveních uklízelo. Třetím dnem je **Škaredá středa**, ta dostala svůj název díky zlému činu Jidáše. Ten slíbil, že zradí Krista, když dostane odměnu. Tento den také panuje pověra, lidé se na sebe nesměli mračit a zlobit, pokud ano, nezbaví se mračení po celý rok (Motlová 2010, s. 30). Čtvrtým dnem je **Zelený čtvrtek**, jeho název pochází ze zelené barvy Olivové hory, tam začalo utrpení Krista. V tento den je zvykem jíst jídlo, které je uvařené ze zelených rostlin, aby byli lidé celý rok zdraví. V Zelený čtvrtek, po ranní bohoslužbě v křesťanských kostelech utichnou zvony. To se odůvodňuje tím, že zvony odletěly do Říma. Kostelní zvony nahrazují řehtačky, klapačky nebo také hrkačky, chlapci, kterým se říká hrkači, ti těmito předměty obcházejí třikrát denně vesnice, naposledy na

Velký pátek odpoledne. Za zvonění byli chlapci odměněni a o svou odměnu se museli podělit s ostatními (Šottnerová 2009, s. 34). Dalším zvykem, který se pojí se zeleným čtvrtkem, je honění Jidáše, to patří mezi nejstarší velikonoční hry. Postava Jidáše honila hrkače, byla to postava oblečená do kožichu s obrácenými chlupy, na hlavě měla beranici. Tato hra měla připomenout Jidášovu zradu. Postava Jidáše byla maškara, ta byla oblečená do kožichu s obrácenými chlupy nahoru. Jidáš vyběhl po bohoslužbě z kostela, za ním běželi ostatní chlapci, při zastávkách odřikávají za zvuku řehtaček verše o Jidášovi (Motlová 2010, s. 34).

Dnem ukřižování a smrti Krista je **Velký pátek**, je to nejvýznamnější den Velikonoc, je to den smutku, kdy se nejdůsledněji dodržuje půst. V kostelech se nekoná běžná mše. V kostelech se uhasí oheň, to je znamení, že uhasl život Ježíše (Langhammerová 2008, s. 31). Posledním postním dnem je **Bílá sobota**. Bílá sobota je pojmenovaná podle bílého oděvu lidí, kteří byli v tento den pokřtěni a přijati do církve. V tento den bylo zvykem svítit oheň před kostelem, tímto ohněm se zapálil Paškál, který se poté odnesl do kostela, kde probíhá večerní bohoslužba. V Bílou sobotu se také vrací zvony z Říma (Šottnerová 2009, s. 37).

Velikonoční neděle. Velká neděle neboli Boží hod velikonoční, je svátečním dnem. V tento den se slaví vzkříšení Ježíše, oslavuje se věčný život. Na Boží hod velikonoční se v kostelech konají slavnostní bohoslužby (Motlová 2010, s. 46).

Posledním dnem Velikonoc je Velikonoční pondělí. K tomuto dni patří obchůzky domů s pomlázkou, ta se plete z vrbového proutí. Chlapci a muži obcházejí domy a šlehají ženy a dívky, odměnou za pomlázku jsou malovaná vajíčka (Šottnerová 2009, s. 37)

5.1.2 Filipojakubská noc

Filipojakubská noc, nebo také, jak je nám známější, pálené čarodějnic, je poslední nocí z 30. dubna na 1. května. Tento svátek je pojmenovaný podle jmen dvou apoštolů, Filipa a Jakuba, ti dříve slavili svátek 1. května. Ohně, které plály byly ochranou, měly pomoci při zahánění nadpřirozených zlých sil, ty měly v tento den silnější než kdy jindy (Motlová 2010, s. 68). Dříve lidé považovaly za čarodějnice ženy, které byly například porodní báby, kořenářky nebo léčitelky (Šottnerová 2004, s. 37).

Pálení čarodějnic u nás, je tradicí, která se dochovala až do dnešní doby. Dnes je tento den spojen převážně se zábavou. Lidé pálí čarodějnice, vyrobené například ze sena, slámy nebo třeba klacků, jsou oblečené do starého dámského oblečení, na hlavě mají uvázaný šátek a posazené jsou na vatru. Pálení čarodějnic doprovázely další zvyky, například přeskakování

ohňů a vyhazování košťat do vzduchu, ohořelé kusy košťat si lidé nosili do příbytků jako ochranu svého obydlí (Šottnerová 2004, s. 41).

5.1.3 Stavění máje

K noci před prvním májem se pojí více zvyků. Pálí se nejen čarodějnice, ale také staví máje. Stavění májí je velmi starou tradicí, ale udrželo se na mnoha místech dodnes. Tato tradice pochází z jižních Čech a Slovácka. Stavěly se velké máje uprostřed vesnice, ale také menší, které stavěli chlapci svým vyvoleným dívkám (Langhammerová 2004, s. 112). Máje se stavěly převážně z jehličnatých stromů, to proto, aby vydržely co nejdéle. Na zelený vršek, který ze stromu zbyl, byl na fáborech připevněný věnec. Věnec děvčata ozdobila barevnými stuhami, šátky nebo třeba květy (Pitnerová 2016, s. 27). Ozdobená májka symbolizovala jaro a lásku. Májku bylo důležité ohlídat před jinými mladými chlapci z vedlejších vesnic. Ti se totiž snažili májku pokácet, aby ji mohli odnést do své vesnice. Pokud se chlapcům povedlo májku ukrást, považovalo se to za velkou ostudu (Šottnerová 2009, s. 58).

5.1.4 Den matek

Den matek se u nás začal slavit v roce 1923 zásluhou dcery T. G. Masaryka, Alice Masarykové. Den matek nemá náboženský podtext. Příchodem komunistické vlády byl Den matek nahrazen Mezinárodním dnem žen, po roce 1989 se ale začal slavit znovu. Tento svátek se rozšířil natolik, že se ho můžeme považovat za novodobou tradici (Šottnerová 2007, s. 57).

5.2 Léto

Astronomické léto začíná letním slunovratem a končí podzimní rovnodenností. Za charakteristické znaky léta můžeme považovat převážně teplé noci, velmi teplé dny, ale také občasné bouřky (Šottnerová 2006, s. 6).

5.2.1 Letnice

Svátek letního slunovratu neboli lidově letnice, se v průběhu let propojily se Svatodušními svátky, které jsou křesťanské. Letní slunovrat nastává 21. června. Datum těchto svátků je ale pohyblivý, konají se padesát dní od Božího hodů velikonočního (Langhammerová 2004, s. 123).

K oslavám svatodušních svátků patří například čištění a otvírání studánek. Několik mladých dívek se za doprovodu zpěvu vydalo ke studánkám, první šla královna. Dříve se říkalo se, že čištění studánek se mohou účastnit pouze čisté a nevinné dívky. U studánky dívky udělaly

kruh, uprostřed byla studánka a královna, dívky zpívaly a tančily. Říkalo se, že vyčištěná voda ze studánky má magickou a léčivou moc (Lada 2018, s. 70).

5.2.2 Svatojánská noc a Jan Křtitel

Jednou z nejdůležitějších nocí pro naše předky byla Svatojánská noc, ta se slaví v předvečer svátku Jana Křtitele, ten spadá na 24. června (Langhammerová 2004, s. 123). Jan Křtitel se narodil jeruzalémskému knězi Zachariáši a matce Alžbětě, ta byla příbuznou Panny Marie. Ve svých třiceti letech odjel do pouště, kde žil jako poustevník a později kazatel. Lidi přesvědčoval o tom, že je možné se z hříchů očistit tím, že se stanou křesťany a přijmou křest svatý. Mnoho lidí uvěřilo, uvěřil i Ježíš, který se zde nechal pokřtít a stal se Božím synem. Jméno Jan Křtitel získal právě díky svému přesvědčování lidí k pokřtění se a samotnému křtění. Jan Křtitel byl popraven, jelikož si Herodova nevlastní dcera Salome, zvolila jako své přání popravu Jana Křtitele. Jan Křtitel byl zvolen za ochránce krejčích, hudebníků nebo také tanečníků (Šottnerová 2009, s. 71).

V den svatojánské noci bylo důležité pálení svatojánských ohňů. Tento den je od pradávna ve znamení magie a kouzel. Lidé oheň zapalovali, ale také přeskakovali. Přeskokováním získávali sílu ohně, v ohni zapalovali také košťata, kterými poté kroužili. Někde bývalo zvykem pouštět z kopce hořící sud či kolo, to bylo symbolem putujícího slunce. Dalším známým symbolem této noci bylo svatojánské čarování. Lidé věřili v kouzelnou moc rostlin, měla je ochránit před čarodějnicemi. Často se trhal černobýl, nejlépe měl být utržený v noci, měl potom čarovnou a léčivou moc. Svobodné dívky v tuto noc na louce také trhaly devět druhů květin, z těch si upletly věneček, díky kterému se měly dozvědět, kdo z chlapců bude jejich ženichem (Langhammerová 2004, s. 124,125). Mezi méně známý zvyk, patřící ke svatojánské noci, je stlaní svatojánské postýlky. Byla to hra dětí. Děti natrhaly květy na malé kousky, uložily je pod stůl, přikryly a poté na ubrousek položily talíř a čekaly, zda jim do rána svatý Jan něco nadělí (Langhammerová 2008, s. 58).

5.2.3 Dožínky

Tradiční žně většinou začínaly po svátku svaté Markéty. Lidé dříve během jara vynakládali mnoho úsilí, aby zajistili dostatek potravy pro sebe a svou rodinu. Nebyly to pouze modlitby a magické praktiky, ale také těžká práce, ta měla velký vliv na kvalitu, množství a včasnou sklizeň. Lidé se na dny po sklizni těšili, jelikož je po těžké práci čekala odměna. Oslavy sklizně patřily k nejrozšířenějším a nejoblíbenějším lidovým zvykům (Šottnerová 2006, s. 12).

Dožínky jsou slavností, která následuje po sklizni obilí. Název dožínky je odvozený od žní. Oslava dožínek začínala s posledním odvezeným svazkem obilí neboli snopem z pole. Tento poslední snop míval svůj název, říkalo se mu baba, děd nebo třeba žebrák, byl různě zdobený například barevnými stuhami. Odvezen byl na voze za doprovodu muzikantů a zpěvu. Z obilných klasů se také upletl dožínkový věnec, ten byl důležitým zvykem. Lidé věřili, že má nazdobený věnec kouzelnou moc a že dokáže ovlivnit úrodu v příštím roce. Dožínkový věnec byl ponecháván v domě, většinou u hospodáře, až do jarní setby. Věnec předávala nejhezčí a nejvýřečnější dívka, která hospodáři popřála štěstí, zdraví a dobrou sklizeň v příštím roce. Poté se přešlo k tanci, hudbě a zábavu (Šottnerová 2006, s. 15).

5.3 Podzim

23. září nastává podzimní rovnodennost, tímto dnem začíná podzim, který končí zimním slunovratem. Charakteristickými znaky podzimu je začínající chladné počasí, opadávání listů nebo třeba sklizeň (Šottnerová 2006, s. 6).

5.3.1 Svatý Václav

Postava svatého Václava je historicky doložena a jeho svátek se slaví 28. září. Václav byl velmi vzdělaný a díky své babičce Ludmile se dal na křesťanskou víru. V sousedním knížectví panoval římský císař Jindřich Ptáčník. Špatné vztahy mezi těmito dvěma knížectvími skončily válečným střetem, ve kterém byl Václav poražený, proto musel odvádět poplatek za mír. Václav byl zavražděn skupinou mužů, kterou vedl jeho bratr Boleslav, ten po smrti Václava převzal vládu. Po jeho smrti se o něm začaly šířit různé legendy, Václav byl mezi lidmi oblíbený, ctěným a statečným vojákem. Byl vyhlášen svatým a stal se patronem českého národa, symbolem české státnosti a také patronem vinařů (Šottnerová 2006, s. 11).

5.3.2 Dušičky

Druhý listopad je dnem, který nese pojmenování Dušičky, Památka zesnulých nebo také svátek Všech svatých. Původ tohoto svátku sahá do dob starých Keltů. Jejich rok dokonce začínal 1. listopadu. V noc na 2. listopadu se dříve zapalovaly ohně, aby se duše, které se pouze v tento den mohly vracet zpět na zem, mohly vrátit mezi živé a našly díky zapálenému ohni cestu. Rodiny připravovaly pohoštění pro své blízké, které se v tento den vracely mezi ně. Tento zvyk se dochoval dodnes. V mnoha rodinách se i dnes, při Štědrovečerní večeři, chystá jedno místo u stolu, které je určené zemřelému (Šottnerová, 2008, s. 99).

Dnes, v tento den lidé chodí na hřbitovy, zapalují svíčky, čistí hroby a přinášejí květiny nebo věnce. (Pitrová 2016, s. 44).

5.3.3 Svatý Martin

Svátek svatého Martina se slaví 11. listopadu. Za začátek zimy v hospodářském kalendáři se považoval právě tento den. O sv. Martinovi se říká, že přijíždí na bílém koni, jelikož se mnohdy objevil sníh (Motlová 2010, s. 214). Svatý Martin byl římský voják, který se stal později biskupem. O svatém Martinovi se vypráví legenda. Jednoho mrazivého zimního dne se svatý Martin projížděl na svém bílém koni, projížděl kolem promrzlého žebráka, se kterým se rozdělil o svůj plášť. Druhý den měl vidění, zjevil se mu Kristus a plášť o který se rozdělil se žebrákem. Toto vidění se stalo důvodem jeho odchodu od vojska. Později byl zvolen biskupem v Tours a po smrti byl prohlášen za svatého. Svatý Martin byl uctíván jako ochránce vojáků, koní, chudých lidí nebo například domácích zvířat. Mezi lidové tradice spojené se svátkem svatého Martina patří například pečení martinské husy a martinských rohlíků ve tvaru podkovy nebo také pití svatomartinského vína (Šottnerová 2009, s. 101).

5.4 Zima

Astronomická zima začíná zimním slunovratem 21. prosince a končí jarní rovnodenností. V zimním období převažuje mrazivé počasí, kdy je nejdelší noc a nejkratší den. Mezi charakteristické znaky zimy patří sníh a ponuré počasí (Opravilová 2003, s. 396).

5.4.1 Advent

Advent je předvánočním obdobím, je to doba přibližně čtyř týdnů před Vánoce, kdy se křesťané připravují na narození Ježíše Krista. Za charakteristické prvky adventu je považována přicházející zimy, sníh, mráz a tma (Langhammerová 2004, s. 233).

Advent začíná nedělí, která je nejbližší svátku svatého Ondřeje a končí Štědrým dnem. Pro věřící advent začíná bohoslužbou, ta se koná v první adventní neděli. V domácnostech je zvykem první adventní neděli zapalovat první svíce na adventním věnci.

Adventní neděle jsou čtyři a každá má svůj název. První neděle se nazývá „železná“, druhá „bronzová“, třetí „stříbrná“ a poslední neděle je „zlatá“ (Šottnerová 2005b, s. 6.)

5.4.2 Svatá Barbora

Svatá Barbora slaví svátek 4. prosince. Legenda vypráví o otci sv. Barbory, ten byl tureckým šlechticem, který svou dceru do věže, aby střežil její ctnost. Jeden z poddaných byl

ale křesťanské víry a Barboru na tuto víru obrátil, dokonce se nechala tajně pokřtít a z věže utekla. Byla ale brzy chycena, jelikož ji prozradil pastýř. Pastýř byl Bohem potrestán, ale otci Barbory se nedařilo přinutit Barboru, aby se zřekla své nové víry, proto byla zabita. Cestou na popravu Barbora utrhla rozkvetlou větvičku, která rozkvetla v mrazivém zimním počasí.

Zvyk, který přetrval dodnes je trhání třešňových nebo višňových větviček, kterým se říká „barborky“. Lidé větvičky dávají do váz s vodou a čekají až rozkvetou. Tento zvyk dříve dodržovaly svobodné dívky. Pokud větvička rozkvetla na Štědrý den, znamenalo to, že se do roka vdají. Větvička bylo nutné utrhnout v noci za pomoci svých zubů, a zalévat ji musely pouze vodou pomocí svých úst (Šottnerová 2009, s. 110).

5.4.3 Svatý Mikuláš

O svatém Mikuláši z Myry se toho mnoho neví, z tohoto důvodu traduje mnoho legend o jeho životě. Legendy praví, že svatý Mikuláš pocházel z velmi bohaté rodiny, po smrti svých rodičů bohatství zdědil, a rozdal ho chudým lidem, chtěl se totiž stát knězem. Z těchto údajů vychází mnoho dalších příběhů, které vypráví o Mikulášových dobrých činech. Jednou z nejznámějších legend je legenda o otci, který měl tři dcery. Otec se velmi zadlužil, jediným řešením jeho dluhů bylo prodání svých tří dcer. Mikuláš se dozvěděl o problémech tohoto muže, a večer položil tři váčky zlatáků na okno domu, ve kterém rodina žila. Mikuláš chtěl svůj čin utajit, ale brzy byl prozrazen. Takových legend o sv. Mikuláši existuje mnoho. Mikuláš se postupem času, díky své štědrosti, stal patronem mnoha profesí, dětí a ochráncem před povodněmi (Motlová 2010, s. 241).

Svátek svatého Mikuláše považujeme za jeden z nejvýznamnějších svátků patřících do období adventu. Svátek svatého Mikuláše se slaví 6. prosince, ale obchůzka s nadílkou se koná navečer 5. prosince. Tento svátek je oblíbený především u dětí. Postava Mikuláše mívá dlouhé bílé vousy, je oděna do bílého pláště, na hlavě má mitru a v ruce zlatou berlu. Oslava svátku svatého Mikuláše byla dříve spjata s průvodem v maskách. Mikuláš v průvodu rozdával dětem nadílku, ale také bylo zvykem obdarovávat samotný průvod maškar. Mezi maškary, které byly součástí průvodu patřilo několik andělů a čertů. Dalšími postavami, které byly dříve součástí mikulášského průvodu byl například laufř, husar, smrt, šasek, kominík a další. Chození Mikuláše, čerta a anděla se dodnes udržuje nejen na vesnicích, ale i ve městech (Příkazská 2020, s. 99).

5.4.4 Vánoce a Štědrý den

Vánoce jsou pro většinu lidí nejkrásnějšími a nejdůležitějšími svátky v roce. Vánoce jsou pro křesťany velmi důležitým obdobím, je to čas oslav narození Ježíše Krista. Přestože narození Krista se datuje až 25. prosince, tedy na Boží hod vánoční, prostí lidé slavili velmi často náboženské svátky už v předvečer určitého svátku, jinak tomu není ani u oslav Vánoc, ty se u nás slaví v podvečer 24. prosince. V tento den slaví svátek Adam a Eva, dle Bible první lidé, které stvořil Bůh. Mezi tradiční pokrmy, které se podávají v podvečer štědrého dne patří rybí polévky, bramborový salát a smažený kapr. Po večeři následuje rozdávání dárků, které přinesl Ježíšek pod ozdobený vánoční stromeček. V rodinách se dodnes dodržují některé staré zvyky, například se lije olovo, pouštějí se lodičky z ořechových skořápek, rozkrajuje se jablko nebo se hází bačkorou (Tinková 2010, s. 73).

Mezi vánoční symboly patří ozdobený vánoční jehličnatý strom, betlém, jmelí, zvon, dárky nebo také šupiny z ryb. Pro období Vánoc je typické péct vánoční cukroví a vánočku.

Boží hod neboli první svátek vánoční slavíme 25. prosince. V tento den si připomínáme narození Ježíše v Betlémě. Dnes se na první svátek vánoční navštěvují především příbuzní a obdarovávají se (Tinková 2010, s. 75). V kostelech se konají půlnoční mše. Během dne probíhaly další dvě mše, Jitřní a velká. Dle pověr by se v tento den nemělo uklízet ani pracovat (Šottnerová 2009, s. 124).

Druhý svátek vánoční se slaví 26. prosince, v tento den slaví svátek svatý Štěpán. Světec svatý Štěpán se stal prvním křesťanským mučedníkem, to je důvod, proč slaví svůj svátek den po narození Ježíše Krista (Tinková 2010, s. 75).

5.4.5 Nový rok

S oslavami Nového roku se v lidové tradici příliš nesetkáme. Až ve 20. století lidé vlivem moderního životního stylu a vlivem ostatních států začali slavit 30. prosince příchod nového roku. Oslavu Nového roku můžeme považovat za novou tradici. Symboly štěstí jsou čtyřlístek, kominíček nebo prasátko. S tímto dnem se pojí i pověry, například se na Nový rok nemá jíst maso opeřenců, aby nám neuletělo štěstí. Naopak bychom měli jíst luštěniny, ty jsou symbolem peněz. Často se používá věta: „Jak na Nový rok, tak po celý rok“. Na Nový rok bychom se proto neměli zlobit ani se s nikým hádat, jinak tomu tak bude celý rok (Langhammerová 2004, s. 303).

5.4.6 Tři králové

Svátek Tří králů lze považovat za završení křesťanského cyklu Vánoc, slaví se 6. ledna. V tento den, si dle legendy lidé připomínají příchod tří králů, Kašpara, Melichara a Baltazara, kteří se vydali na dlouhou cestu do Betléma, aby se poklonili Ježíškovi, který byl v tento den pokřtěn. Tříkrálový průvod býval skromnější, skládal se ze tří dětí, kteří představovali tři krále. Chlapci chodili za doprovodu učitele či kněze. Oblečení byli do bílých plášťů s červenou šerpou kolem pasu, na hlavě měli koruny vyrobené z papíru, na každé z nich byl iniciál jmen Tří králů společně s křížkem, v ruce drželi žluto-zlatou kometu, ta představovala dlouhou cestu do Betléma. Důležitým předmětem, který třem králům nemohl chybět, byla svěcená bílá křída. Koledníci chodili od domu k domu a společně s lidmi se modlili a zpívali koledy. Při odchodu na dveře domu křídou napsali K+M+B a příslušný rok. Nápis na dveřích může znamenat začáteční písmena jmen Tří králů nebo také požehnání „Christis mansionem benedicat“, které v překladu znamená: „Kristus nechť požehná tento příbytek“. Časem obchůzky s koledováním tří králů vymizely, ale v současné době se začínají znovu objevovat (Šottnerová 2005a, s. 17).

5.4.7 Hromnice

Tento den připadá na 2. února. Dle evangelia měla Marie po čtyřiceti dnech od narození Ježíše projít očišťováním sebe a také zasvětit svého syna Bohu. Tento den je označován jako Očišťování Panny Marie a Uvedení páně do chrámu (Toufar 2004, s. 44).

Hromnicemi dříve končila doba Vánoc. Lidový název Hromnice je odvozený od hromu. Lidé se bouřek dříve velmi obávali. Blesky lidem často přinášely ztráty na životech a majetku. Aby se lidé před blesky ochránili, zapalovali v tento den svěcené svíce, kterým se říkalo „hromnice“. S tímto dnem se pojí také různé pověry a zvyky. Říkalo se, že kdo bude v tento den tancovat, ten zemře bez světla. V den Hromnic se také nemělo šít a vyšívat, věřilo se, že jehla přitahuje blesky (Šottnerová 2009, s. 14, 15).

5.4.8 Masopust

Začátek masopustu je každý rok stejný, začíná 7. ledna, po svátku Tří králů. Jinak to je ale s jeho koncem, ten závisí na datu Velikonoc. Začátek Velikonoc je daný prvním jarním úplňkem, z tohoto důvodu je pohyblivý i datum ukončení masopustu, a i délka jeho trvání. Masopust končí masopustním úterým, po kterém přichází Popeleční středa. Název Masopust může být zavádějící, může se zdát, že pojmenování vzniklo spojením slov „maso“ a „půst“. Tak tomu ale není, masopust označuje období veselí a hodování, maso v tomto období nechybělo, jelikož to byl čas zabijaček (Motlová 2010, s. 311).

Mezi důležité dny masopustu patří například Tučný čtvrtek, v tento den se konaly zabijačky a hostiny. Říkalo se totiž, že pokud budou lidé v tento den hodně pít a jíst, budou celý rok zdraví a plní síly. Dalším významným dnem v tomto období je Taneční neděle. V tento den se konaly zábavy, plesy a tancovačky. Lidé se snažili naplnit pověru, která říkala, že obilí a len bude letos tak vysoké, jak vysoko budou lidé tancovat. V masopustní pondělí se konal „Mužovský bál“, ten byl určen pouze pro ženaté a vdané. Posledním dnem masopustu je taneční úterý, v tento den se konal průvod masek a maškar (Šottnerová 2009, s. 20).

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metodické listy

Metodické listy jsou zaměřené na zvyky a tradice a výtvarné činnosti s využitím netradičních či neobvyklých výtvarných technik, nástrojů nebo materiálů. Všechny výtvarné činnosti jsou tvořeny tak, aby byly pro děti zajímavé, tvořivé a něčím nové. Soubor metodických listů může sloužit učitelkám v mateřských školách jako inspirace při výtvarných činnostech.

Některé z metodických listů jsou zaměřené na svátky, které jsou dětem v mateřských školách již známé a často se s dětmi slaví. Druhá část metodických listů obsahuje méně známé svátky, kterými jsou Dušičky, Filipojakubská noc a oslava dožínek. Děti by měly mít povědomí i o méně známých svátcích již v předškolním věku.

Součástí každého metodického listu je motivační příběh, který slouží k seznámení dětí se základní charakteristikou určitého svátku. Každý příběh vypráví o dvou kamarádech, Aničce a Jakobovi. Anička a Jakub spolu vedou rozhovor a předávají tak dětem vtipným a poutavým způsobem své zážitky a vědomosti.

Metodické listy jsou vhodné pro děti ve věku od pěti do sedmi let, především kvůli pochopení významu motivačních příběhů a použití některých slov, které je nutné dětem dále vysvětlit. S využitím jiné motivace jsou některé činnosti vhodné i pro děti mladší.

Část metodických listů je realizována během praxe s dětmi předškolního věku v Mateřské škole Nad přehradou v Liberci. Zbývá část je z důvodu pandemie a následného uzavření mateřských škol realizována s jedním dítětem předškolního věku.

Každý z metodických listů obsahuje téma, název činnosti a motivaci pomocí vymyšleného příběhu. Součástí všech metodických listů jsou vybrané výchovně vzdělávací cíle, které vychází z konkretizovaných očekávaných výstupů RVP PV. Cíl udává, čeho chceme určitou výtvarnou činností dosáhnout. Struktura metodických listů dále obsahuje výtvarný problém, ten představuje, co konkrétně dítě realizací výtvarné činnosti řeší, co se učí, objevuje či zkouší. Dalším bodem je použitá výtvarná technika, ta nám sděluje, jakým způsobem bude úkol formulován a jakou výtvarnou techniku při činnosti využijeme. Dále seznam pomůcek, které jsou u všech činností zvoleny tak, aby byly snadno dostupné. Následuje v bodech sepsaný postup, průběh samotné činnosti a její zhodnocení po realizaci s dětmi. Posledním bodem jsou metodické poznámky, které obsahují rady, jak předejít některým chybám během realizace určité činnosti. Fotografie ke každé výtvarné činnosti jsou vloženy v přílohách.

6.1 Metodický list č. 1

Téma: Dožínky

Název činnosti: Zeleninové barvení

Motivační příběh:

Dožínky

Anička a Jakub jsou kamarádi, tak jako vy...

„Babička mi vyprávěla příběh o dožínkách,“ povídá Anička Jakubovi.

„Co jsou to dožínky?“ ptá se udiveně Jakub.

„Je to svátek sklizně, který se slaví na konci žní. Období žní dříve znamenalo, že se muselo všechno pokosit a dostat pod střechu, dříve na takovou práci prý lidé neměli žádné stroje, které mají dnes,“ vysvětluje Anička.

„A jak to všechno stihli sklidit?“ ptá se Jakub.

„Babička říkala, že všichni lidé vstávali brzy ráno a šli pracovat do polí, sklízet plody své celoroční práce. Zpívali si u toho písničky, aby jim šla práce lépe od ruky,“ povídá Anička.

„Takže dožínková slavnost znamenala, že je práce hotová?“ ptá se Jakub Aničky.

„Přesně tak! Hospodář poděkoval všem za pomoc a jako poděkování uspořádal velkou oslavu, na které se lidé oblékli do krojů. Oslavovala se úroda a jistota, že bude co jíst,“ olizuje se Anička.

„Tak co si dnes společně vytvořit něco, co nám dožínky připomene!“ vykřikne Jakub.

„To je skvělý nápad Kubo, jdeme na to!“ souhlasí Anička.

(Autor: Lucie Perná)

Věk dětí: 5 až 7 let

Výchovně vzdělávací cíl:

- dítě se seznámí s charakteristickými znaky dožíněk
- dítě se seznámí s principem tisku
- dítě experimentuje s přírodními materiály, utváří si kladný vztah k přírodě

Výtvarný problém:

- experimentování se zeleninou a její barevností
- vytváření otisků

Technika: tisk z výšky

Pomůcky:

Na výrobu přírodní barvy:

- červená řepa
- listový špenát, špenátový protlak
- ponorný mixér
- misky na mixování

Ostatní pomůcky:

- cibule, brambory, žampiony, česnek, hlávkové zeli
- bílá čtvrtka velikosti A3
- štětce
- polévková lžice
- misky

Postup:

1. Červenou řepu a listový špenát rozmixujeme.
2. Část rozmixované řepy a špenátu smícháme dohromady, abychom dostali další barvu.
3. Zbylou zeleninu rozkrojíme napůl a štětcem nabarvíme barvou z rozmixované zeleniny.
4. Děláme otisky zeleniny, tvoříme libovolné kompozice na bílý papír.
5. Necháme zaschnout.

Průběh činnosti a hodnocení:

Tato činnost byla realizována s jedním dítětem předškolního věku. Dítěti byl přečten příběh o Aničce a Jakubovi. S dítětem byl dále veden rozhovor o dožínkách.

Nejprve jsme rozkrájeli červenou řepu na malé kousky, tu jsme pomocí ponorného mixéru rozmixovali. Stejně tak jsme rozmixovali listový špenát smíchaný se špenátovým protlakem. Mixováním řepy jsme získali růžovou barvu, mixováním špenátu barvu zelenou. Barvy získané z řepy a špenátu jsme si přendali do misek. Abychom získali třetí barvu, smíchali jsme dvě polévkové lžíce rozmixované řepy a dvě polévkové lžíce rozmixovaného špenátu, smícháním těchto dvou barev jsme získali hnědou barvu. Zbylou zeleninu jsme pomocí nože rozkrojili napůl. Dítě kusy zeleniny pomocí štětce nabarvilo rozmixovanou zeleninou a následně dělalo otisky na čtvrtku. Činnost se dítěti velmi líbila, především proto, že si barvy samo vyrobilo a namíchalo. Dítě mělo radost ze vzniklých barevných otisků.

Metodické poznámky:

- Zeleninu můžeme napíchnout na párátko, bude se nám při otiskování lépe držet.
- S nožem pracuje pouze učitelka.

6.2 Metodický list č. 2

Téma: Dušičky

Název činnosti: Barevné svícny

Motivační příběh:

Dušičky

„Aničko, víš, že brzy bude Halloween?“ ptá se Jakub Aničky

„To máš pravdu, ale u nás se slaví 2. listopadu Dušičky,“ vysvětluje Anička.

„To vím, ale my doma vyřezáváme dýně, to mě moc baví. Nenapadá mě nic, co bychom si spolu mohly vyrobit na Dušičky...“ povídá zamyšleně Jakub.

„Můžeme si vyrobit svíčky, které si pak s rodiči zapálíme. Babička mi o dušičkách vyprávěla. Svíčky se dříve nezapalovaly pouze na hrobech, ale i v příbytcích, protože lidé věřili, že v tento den se mohou duše zemřelých vrátit domů, jenže začátkem listopadu bývá hustá mlha a také se brzy stmívá, proto se svíce zapalovaly jako poznávací znamení,“ vypráví Anička.

„To jsem nevěděl. A ty umíš vyrábět svíčky na svíčky?“ ptá se Jakub.

„Umím, před rokem jsem je s babičkou vyráběla, můžeme za ní zajít, určitě nám s tím pomůže,“ navrhně Anička Jakobovi.

„To je super nápad, jdeme na to!“ souhlasí Jakub.

(Autor: Lucie Perná)

Věk dětí: 5 až 7 let

Výchovně vzdělávací cíl:

- dítě se seznámí s charakteristickými znaky Svátku zesnulých
- dítě se seznámí s novou výtvarnou technikou a materiálem
- dítě zvládá provádět jednoduché úkony s modelovací hmotou

Výtvarný problém:

- výroba modelovací hmoty a seznamování se s jejími vlastnostmi
- modelování hmoty do požadovaného tvaru

Technika: modelování

Pomůcky:

Na výrobu slané těsta:

- hladké mouky
- sůl
- studená voda
- hrnek
- nádoba na míchání těsta
- igelitové sáčky

Na výrobu svíček:

- sklenice od přesnídávky
- vál na těsto
- vykrajovátka
- temperové barvy
- kelímky na vodu, voda
- štětce

Postup:

Výroba slané těsta:

1. Do nádoby nasypeme dva hrnky hladké mouky a jeden hrnek soli.
2. Postupně přiléváme čtvrt hrnku studené vody.
3. Těsto rukama hněteme.
4. Aby se nám s těstem lépe pracovalo, vložíme ho po propracování v igelitovém sáčku do lednice.

Výroba svíček:

5. Ze sklenice od přesnídávky teplé vodě sundáme etiketu, sklenici usušíme.
6. Slané těsto rozdělíme na několik dílů.
7. Kus slané těsta vyválíme válem.

8. Do vyváleného těsta obmotáme sklenici.
9. Těsto na sklenici prsty uhladíme, aby dobře drželo.
10. Uprostřed vykrojíme tvar pomocí vykrajovátko.
11. Sklenici s těstem necháme několik dní schnout v blízkosti topení.
12. Po zaschnutí těsta svícen nabarvíme pomocí temperových barev.

Průběh a zhodnocení činnosti:

Tato činnost byla realizována s celou skupinou dětí v mateřské škole. Dětem byl přečten motivační příběh o Aničce a Jakobovi. Dětem byly kladeny otázky, související s příběhem. Děti dostaly prostor pro vyjádření svých myšlenek a zkušeností.

Výtvarná činnost musela být rozložena do dvou týdnů, jelikož slané těsto na sklenici může schnout i několik dní.

První den si děti smíchaly dle slovních instrukcí slané modelovací těsto. Děti pracovaly ve skupinách u stolu. Každá skupina se skládala ze tří dětí a každé dítě mělo zadaný určitý úkol, aby se na výrobě slané těsto podílely všechny děti. Jedno dítě nasypalo do nádoby hrnek hladké mouky, další dítě nasypalo druhý hrnek hladké mouky, třetí dítě hrnek soli, společně došly pro studenou vodu a následně těsto rukama hnětly. Všechna těsta jsme vložili v igelitových sáčcích do lednice, aby ztuhla a následně se nám s nimi lépe pracovalo.

Druhý den pracovaly děti ve stejných skupinách jako den předchozí. Těsto válely, obmotávaly na sklenici, uhlazovaly a pomocí vykrajovátko vykrajovaly tvar srdce nebo hvězdy. Po dokončení této činnosti jsme s dětmi svícny nechaly několik dní schnout v blízkosti topení. Po několika dnech bylo těsto suché. Děti si svícny libovolně nabarvily pomocí temperových barev. Po zaschnutí barvy jsme s dětmi ve třídě zatahly žaluzie, abychom vytvořily příjemnou atmosféru. Do svého svícnu si každé z dětí vložilo čajovou svíčku, kterou jsme dětem zapálili a společně jsme pozorovali hořící svíčky a povídali jsme si Dušičkách. Dětem se nejvíce líbila výroba slané těsto, byla to pro ně nová činnost. Děti se se sláným těstem setkaly poprvé. Děti každý den kontrolovaly, zda je těsto na sklenicích už zaschlé.

Metodické poznámky:

- Pokud se těsto lepí, přidáme více mouky, pokud se drolí, přidáme vodu.
- Vodu do těsta přiléváme pouze v malém množství, pokud bychom přidali vody moc, mohlo by nám těsto ze sklenice během usychání slézt.
- Pracovní plochu při výrobě svícnů posypeme trochou hladké mouky, aby se nám těsto nelepilo.
- Čajové svíčky dětem zapaluje učitelka.

6.3 Metodický list č. 3

Téma: Svatý Martin

Název činnosti: Zasněžené lampióny

Motivační příběh:

Svatý Martin

„Přijdeš k nám ve středu? Budeme s babičkou péct martinský rohlík jako každý rok, můžeš nám pomáhat!“ ptá se Anička Jakuba.

„Martinský rohlík? Takový rohlík neznám,“ diví se Jakub.

„Ten pečeme k svátku svatého Martina. A také se jí husa a pije víno, teda dospělí pijí víno,“ vysvětluje Anička.

„O svatém Martinovi vím, že přijíždí na bílém koni, protože venku začíná sněžit,“ zamýšlí se Jakub.

„Máš pravdu, ten rohlík, který pečeme, je ve tvaru podkovy, jaké mají koně, je plněný mákem, to je dobrota!“ olizuje se Anička.

„A kdo to vlastně byl ten svatý Martin?“ ptá se Jakub Aničky

„Babička mi o něm vyprávěla. Byl to římský voják, jedné mrazivé noci jel na koni na hlídku a rozdělil se se žebrákem o svůj plášť, tak se stal ochráncem chudých lidí a také patronem koní,“ vysvětluje Jakubovi Anička.

„A proč se na svatého Martina jedí husy?“ Jakub se ptá dál.

„To protože sv. Martin byl moc skromný člověk, nerad se nad jiné povyšoval. Když ho chtěli zvolit biskupem, schoval se do husího chlívku, jenže husy začaly kejhat a prozradily ho,“ vypráví Anička dál.

„Takže se nakonec biskupem stal?“ ptá se Jakub.

„Ano! A na památku tohoto příběhu se husy pečou,“ doplní Anička.

(Autor: Lucie Perná)

Věk dětí: 5 až 7 let

Výchovně vzdělávací cíl:

- dítě se seznámí s charakteristickými znaky svátku svatého Martina
- dítě zvládá provádět jednoduché úkony se štětcem, experimentuje s barevností

Výtvarný problém:

- experimentování s barevností, vytváření barevných stop stříkáním barvy
- provádět jednoduché úkony s výtvarnými pomůckami

Technika: Práce s papírem

Pomůcky:

- papír na pečení
- větší zavařovací sklenice
- lepidlo Herkules
- temperové barvy – bílá, odstíny modré
- kelímky na vodu – voda
- štětce
- fixační sprej
- přírodní provázek
- čajové svíčky
- podložka na zem

Postup:

1. Velký kus papíru na pečení zmačkáme a znovu rozložíme.
2. Papír položíme na zem.
3. Namícháme si barvy.
4. Štětec namočíme do vody, poté do temperové barvy a pomocí prstu barvu ze štětce stříkáme na pečicí papír.
5. Necháme zaschnout.
6. Po zaschnutí barvu na papíru na pečení přelakujeme.
7. Kolem vrchní části sklenice pevně ovážeme přírodní provázek.
8. Papír na pečení obmotáme kolem sklenice, odstříhneme a pomocí lepidla zalepíme.

Průběh a zhodnocení činnosti:

Tato činnost byla realizována s jedním dítětem předškolního věku. Dítěti byl přečten motivační příběh. Po přečtení příběhu jsme s dítětem vedli rozhovor o zvycích, které se k tomuto svátku vážou. Zopakovali jsme si, že svatý Martin přijíždí na bílém koni a často venku začíná sněžit. Proto si vyrobíme lampión, který bude zasněžený.

Následovala realizace činnosti. Dítě si odstříhlo kus papíru na pečení, ten zmuchlalo a znovu rozložilo na zem. Tato činnost se dítěti velmi líbila. Následně si dítě smíchalo temperové barvy. Poté štětcem, namočeným ve vodě a barvě, stříkalo barvy na papír na pečení. Barvu jsme nechali zaschnout, po zaschnutí jsme barvu zalakovali fixačním sprejem. Dítě si odstříhlo dle vzoru kus provázku. Provázek obmotalo kolem hrdla sklenice a udělalo několik uzlů. Následovala práce s papírem na pečení. Dítě papír obmotalo kolem celé sklenice, přebývajících částí papíru odstříhlo a pomocí lepidla přilepilo zespod i ze strany. Činnost je pro dítě náročnější, je důležité, aby bylo dítě pečlivé a vytrvalé. Touto činností procvičuje především jemnou motoriku. Do hotového lampiónu si dítě vložilo čajovou svíčku, kterou jsme zapálili a po zhasnutí světla jsme pozorovali, jak lampión svítí.

Metodické poznámky:

- Pokud barevné stříkance nezalakujeme, bude se nám barva po zaschnutí z papíru na pečení loupat.
- Barvu na velký kus papíru na pečení štětcem stříká více dětí najednou.
- Na zem pod pečící papír dáme podložku, jelikož nám barva bude stříkat i mimo pečící papír.
- Jako vzor si připravíme kus provázku, aby dítě vědělo, jak dlouhý provázek bude k obmotání potřeba.
- Provázek musíme kolem sklenice uvázat velmi pevně, lze využít i vázací drát.
- Čajové svíčky dětem zapaluje učitelka.

6.4 Metodický list č. 4

Téma: Svatý Mikuláš

Název činnosti: Bublínkové tvoření

Motivační příběh:

Svatý Mikuláš

„Aničko, za koho se dnes převlékneš?“ ptá se Jakub.

„No za anděla přeci! A za koho se převlékneš ty, Kubo?“ ptá se Anička.

„Já půjdu za čerta, aby ze mě měly všechny ostatní děti strach!“ povídá Jakub.

„No jo, ale kdo půjde za Mikuláše?“ zeptala se Anička Jakuba.

„Máš pravdu, my nemáme Mikuláše...“ povídá zamyšleně Jakub.

„Tak půjdeme bez něj,“ rozhodla Anička.

„To nemůžeme, Mikuláš je z těch tří nejdůležitější!“ vykřikl Jakub.

„A proč ne? Vždyť stačí, když čert děti vystraší a anděl jim za odměnu po recitování nebo zpívání dá nadílku,“ povídá Anička.

„To je sice pravda, ale babička mi říkala, že hrozně dávno chodil po vsi jen Mikuláš, bez čerta a anděla. Mikuláš je totiž biskup dětí, chudých lidí a nespravedlivě obviněných. On odměňuje děti za to, že byly celý rok hodné,“ vypráví Jakub.

„Když dříve chodil Mikuláš sám, proč dnes tedy chodí společně s andělem a čertem?“ ptá se zamyšleně Anička

„Protože dříve byla oslava Mikuláše takový karnevalový průvod, postavu Mikuláše doprovázelo dalších dvanáct postav a do dnešní doby zbyly dvě postavy, anděl a čert, které ho doprovází stále,“ vypráví Jakub.

„Tak dobře, poprosíme některého z kamarádů, aby šel s námi a převlékl se za Mikuláše!“ vymyslela Anička.

(Autor: Lucie Perná)

Věk dětí: 5 až 7 let

Výchovně vzdělávací cíl:

- dítě zvládá výtvarné činnosti, provádění jednoduchých úkonů s výtvarnými pomůckami a materiály
- experimentuje a kombinuje různé materiály.

Výtvarný problém:

- otisk bublinkové folie s kombinací různých odstínů barev
- dotvoření konkrétní postavy ze vzniklého otisku

Technika: koláž

Pomůcky:

- barevné čtvrtky A4 (Mikuláš, čert: červené, čert: černé, anděl: žluté, modré)
- bublinková folie
- nůžky
- štětce
- temperové barvy
- kelímky na vodu a palety
- barevné papíry a krepové papíry
- vata
- bílé čtvrtky a zlatá barva na mikulášskou mitru
- lepidla

Postup:

1. Děti si zvolí postavu, kterou ztvární.
2. Vystříhneme si kruh z bublinkové folie.
3. Vystřižený kruh nabarvíme temperovými barvami.
4. Nabarvenou folii otiskneme na čtvrtku a necháme uschnout.
5. Temperovými barvami domalujeme obličej
6. Vystříhneme a nalepíme rohy, jazyk, vousy, hvězdy či vlasy (dle výběru postavy).

Průběh a zhodnocení činnosti:

Tato činnost byla s dětmi realizována před svátkem svatého Mikuláše. Dětem byl přečten motivační příběh o Aničce a Jakubovi. Následně jsme si s dětmi povídali o svátku svatého Mikuláše.

Výtvarná činnost byla rozložena do dvou dnů, jelikož otisk bublinkové folie musel na čtvrtce dobře usnout, abychom mohli pracovat dál. První den si všechny děti vytvořily otisk. Některým dětem dělalo stříhání folie velký problém, pro tento případ je dobré mít připravených několik již vystřižených folií. Druhý den, po zaschnutí barvy, probíhala výtvarná činnost formou skupinové práce. U stolu pracovalo současně čtyři až pět dětí. Děti měly na stole připravené všechny pomůcky, jejich úkolem bylo domalovat obličej a následně vystřihovat a dolepovat zbylé části. Dětem nebyly předkládány žádné vzory, pouze inspirace. Například při tvoření mikulášské mitry bylo dětem jako inspirace ukázáno několik obrázků svatého Mikuláše. Dětem se činnost velmi líbila, po dokončení jsme společně s dětmi vyzdobily obrázky celou třídu.

Metodické poznámky:

- Pro případ, že by dětem dělalo stříhání bublinkové folie problém, máme připravených několik vystřižených folií.

6.5 Metodický list č. 5

Téma: Vánoce

Název činnosti: Barevné vánoční ozdoby

Motivační příběh:

Vánoce

„Kubo, už máte doma vánoční stromeček?“ zeptala se Anička Jakuba.

„Máme, my ho totiž máme doma celý rok,“ odpovídá Jakub.

„Celý rok? Jak to, celý rok?“ ptá se udiveně Anička.

„Máme ho totiž složený v krabici na půdě,“ směje se Jakub.

„Vy nemáte živý stromeček? My máme tenhle rok smrk, dnes ho tatínek s dědečkem přivezli, a zítra ho budeme všichni společně zdobit. Já se tak těším!“ vykřikla Anička.

„My jsme ten náš dnes s tátou snesli z půdy, a na té půdě jsem našel staré vánoční ozdoby na stromeček, dříve prý patřily babičce, a ta je má zase od své maminky, mojí prababičky,“ povídá Jakub.

„Ty jo! Ty musí být staré. A jak vypadají?“ ptá se Anička Jakuba.

„Některé jsou vyrobené ze slámy, jiné zase ze šišek, korálků, dřeva nebo třeba z papíru. Vyráběla je babička se svojí maminkou, když byla babička ještě dítě. Dříve si lidé ozdoby na stromeček vyráběli sami doma,“ vysvětluje Jakub.

„To musí být krásné ozdoby. Mám nápad! Co kdybychom si také vyrobili nějaké ozdoby na stromeček, třeba z papíru!“ vykřikla nadšeně Anička.

„To je skvělý nápad, jdeme na to!“ souhlasil Jakub.

(Autor: Lucie Perná)

Věk dětí: 5 až 7 let

Výchovně vzdělávací cíl:

- dítě zvládá výtvarné činnosti, provádí jednoduché úkony s výtvarnými pomůckami a materiály
- dítě využívá tvůrčí a výtvarné techniky k výzdobě prostředí
- dítě experimentuje s barevností a seznamuje se s novou výtvarnou technikou

Výtvarný problém:

- vyrábění papírové hmoty a seznamování se s jejími vlastnostmi
- experimentování s barevností

Technika: Výroba mozaikového papíru

Pomůcky:

Na výrobu mozaikového papíru:

- použité kancelářské papíry, nelesklé noviny, odstřížky z barevných papírů
- lepidlo na tapetování
- kbelík
- teplá voda
- polévková lžice

Na výrobu ozdob:

- šablona kruhu
- tužky
- nůžky
- tavná pistole
- nitě
- barevné stuhy

Postup:

Výroba mozaikového papíru:

1. Použitý kancelářský papír, novinový papír i odstřížky z barevných papírů natrháme na malé kousky.
2. Natrhané kousky papíru vložíme do kbelíku, přidáme malé množství teplé vody a polévkovou lžící tapetového lepidla.
3. Papír necháme louhovat 20 až 30 minut.
4. Větší kusy papíru znovu trháme na menší kousky.
5. Hmotu vylijeme na utěrku, seshora přiložíme druhou utěrku, ta nasaje přebytečnou vodu.
6. Papír necháme přes noc uschnout.

Výroba ozdob z mozaikového papíru:

Na kus vyrobeného mozaikového papíru si dle šablony obkreslíme kruh.

7. Kruh vystříhneme.
8. Ze stuhy si uvážeme mašli, tu přilepíme tavnou pistolí na vystřižený kruh.
9. Nad přilepenou mašli uděláme špendlíkem malou díрку, do té provlékneme nit' a uděláme uzel.

Průběh a zhodnocení činnosti:

Tato činnost byla s dětmi realizována v období adventu. Dětem byl přečten motivační příběh o Aničce a Jakubovi. Děti dostaly prostor pro sdílení svých myšlenek a zkušeností s ostatními.

Výtvarná činnost byla rozložena do dvou dnů, jelikož papírová hmota musela přes noc dobře uschnout. První den jsme s dětmi vyráběli mozaikový papír. Na výrobu mozaikového papíru se děti rozdělily do skupin, jeden papír vyrábělo čtyři až pět dětí. Pro některé z dětí bylo nejtěžší činností trhání papírů na malé kousky, touto činností si procvičily jemnou motoriku. Úkolem každé skupiny bylo, domluvit se na barevnosti papírové hmoty, přidáním kousků barevných papírů. Děti měly radost z poznávání nové výtvarné činnosti. Druhý den byl papír suchý a děti si z papíru vyrobily vánoční ozdobu. Nejtěžší činností pro děti bylo uvázání mašle ze stuhy. Některým dětem bylo nutné s uvázáním mašle pomoci. Hotové ozdoby děti darovaly svým rodičům.

Metodické poznámky:

- Při míchání hmoty k výrobě mozaikového papíru použijeme malé množství tapetového lepidla, aby nebyl papír po zaschnutí příliš tvrdý na stříhání.
- S tavnou pistolí a špendlíkem pracuje pouze učitelka.

6.6 Metodický list č. 6

Téma: Tři králové

Název činnosti: Příprava křídý

Motivační příběh:

Tři králové

„My tři králové jdeme k vám, štěstí, zdraví vinšujem vám...“ zpívá si Jakub.

„Kubo, co si to zpíváš?“ ptá se Anička.

„To je píseň tří králů, dnes jsme se ji ve školce učili. Také se nás paní učitelka ptala, jestli víme, co znamenají písmena K + M + B na dveřích školky, víš to i ty?“ ptá se Jakub.

„No jasně, vím, to jsou začáteční písmena jmen tří králů, Kašpar, Melichar a Baltazar,“ odpoví Anička.

„Máš pravdu, ale znamená to také Kristus žehnej tomuto domu, to mi říkala zase babička. Také mi vyprávěla, že tři králové chodí po domech, zpívají lidem a píší lidem na dveře K + M + B bílou křídou, ten nápis má zajistit celému domu, lidem i zvířatům samé dobré věci,“ vypráví Jakub.

„Já jsem tři krále už viděla, jsou celí v bílém, mají na hlavě bílou papírovou korunu s křížkem, jeden z nich má v ruce papírovou kometu a také mají košíky na výslužku a křidu,“ vzpomíná si Anička.

„Také jsem je už několikrát zahlédl a vypadali přesně tak, jak říkáš. Napadlo mě, co kdybychom si zkusili vyrobit křidu? Papírovou korunu jsem vyráběl už několikrát, ale křidu nikdy,“ napadlo Jakuba.

„To zní dobře! A třeba někde tři krále potkáme a budeme jim moct naši křidu dát, aby měli čím psát na dveře domů,“ vymyslela Anička.

(Autor: Lucie Perná)

Věk dětí: 5 až 7 let

Výchovně vzdělávací cíl:

- dítě se seznámí se základní charakteristikou svátku Tří králů
- dítě se seznámí s novým materiálem a jeho vlastnostmi

Výtvarný problém:

- míchání sádry dle slovních instrukcí

Technika: tvorba kreslicího nástroje

Pomůcky:

- stavební sádra
- plastové nádoby na míchání sádry
- voda
- vidlička, polévková lžice
- hrníček
- temperové barvy
- papírové ruličky od papírových utěrek
- nůžky
- izolepa
- papír na pečení
- trychtýře
- podložka na stůl

Postup:

Na výrobu dvou kříd:

1. Ruličku od papírových utěrek rozstříhneme napůl, abychom z každé ruličky měly dvě.
2. Každou z ruliček rozstříhneme a slepíme izolepou tak, aby nám vznikla tenčí rulička.
3. Do každé z ruliček vložíme stočený kus papíru na pečení.
4. Do plastové nádoby přidáme asi čtvrt hrnku studené vody a 4 polévkové lžice sádry, sádro mícháme pomocí vidličky.
5. Pokud chceme vyrobit barevné křídly, přidáme do namíchané sádry temperovou barvu.

6. Slepenou papírovou ruličku si položíme na kus papíru na pečení, vložíme do ní trychtýř a sádro naléváme.
7. Sádro necháme několik hodin schnout.
8. Po zaschnutí křídly opatrně vyndáme z papírových ruliček a papíru na pečení.

Průběh a zhodnocení činnosti:

Tato činnost byla s dětmi realizována před svátkem Tří králů. Před výtvarnou činností byl dětem jako motivace přečten příběh o Aničce a Jakubovi.

Činnost probíhala jako skupinová práce u stolu během jednoho dne. Děti byly rozděleny do skupin po čtyřech. Každé dítě si vytvořilo dvě křídly, jednu bílou a druhou barevnou, dle svého výběru. Nejprve si děti vytvořily papírové ruličky pro lití sádry. Tato činnost dělala některým dětem problém, bylo nutné dětem pomoci, jelikož lepily ruličky tak, že byly příliš úzké, křída by se jim mohla po zaschnutí brzy zlomit. Když měly všechny děti ruličky hotové, následovalo míchání sádry. Každé dítě dostalo plastovou nádobu, ve které dle slovních instrukcí smíchaly sádro s vodou, poté si do ruličky pomocí trychtýře sádro nalily a nechaly křídlo do druhého dne ztuhnout. Ze zbytku smíchané sádry si děti stejným způsobem vytvořily druhou barevnou křídlo, dle vlastního výběru. Druhý den jsme s dětmi ztuhlé křídly rozbalovali z papírových ruliček a papíru na pečení. Děti se na tabuli přesvědčily, že křídly opravdu barví a těší se, až přijde jaro a křídly na zahradě vyzkouší.

Metodické poznámky:

- Se sádro pracujeme rychle, pokud se nám stane, že připravená sádra v nádobě ztuhne, přidáme malé množství vody a směs zamícháme.
- Papírové ruličky nesmí být příliš tenké, křída by se nám po vyjmutí mohla zlomit.
- Aby si každé dítě vytvořilo alespoň dvě křídly, je potřeba nasbírat velké množství papírových ruliček.

6.7 Metodický list č. 7

Téma: Velikonoce

Název činnosti: Vajíčko dekorované bublinami

Motivační příběh:

Velikonoce

„Já se tak těším na zítra! S dědou jsme dnes upletli pomlázky a já se těším, až tě s ní vyšlehám!“ vykřikl natěšeně Jakub.

„Ach jo, snad to nebude bolet, proč se to vůbec musí?“ povídá smutně Anička.

„Protože vyšlehání představuje přání zdraví, krásy a mládí. Kdyby tě nikdo nevyšlehal, byla bys celý rok líná, nedochvilná a mohla bys uschnout!“ vysvětluje Jakub.

„Tak přijď hlavně včas, abych tě nemusela polít vodou. S babičkou jsme malovaly vajíčka, teda vlastně kraslice, tak se malovaná vajíčka nazývají.“ povídá Anička.

„Vajíčka, vajíčka, já bych radši nějaké sladkosti,“ povídá zklamaně Jakub.

„Neboj, sladkosti máme taky, ale vajíčka, ty jsou na Velikonoce důležitá, jsou totiž symbolem života a život představuje červená barva, proto jsme tenhle rok s babičkou malovaly vajíčka na červeno,“ povídá Anička.

„A co stuhy? Ty se koledníkům dávají na pomlázku, máte nějaké?“ vyptává se Jakub.

„Neboj, máme. Babička mi vyprávěla, jaký význam má barva stuhu. Červená představuje lásku, modrá naději, žlutá odmítnutí a zelená sympatie,“ vypráví Anička.

„Tak to jsem zvědavý, jakou stuhu dáš na mou pomlázku,“ směje se Jakub.

(Autor: Lucie Perná)

Věk dětí: 5 až 7 let

Výchovně vzdělávací cíl:

- dítě se seznámí s charakteristickými znaky Velikonoc
- dítě experimentuje s barevností
- dítě se seznamuje se s novým neobvyklým výtvarným prostředkem a technikou

Výtvarný problém:

- experimentování s barevností s využitím netradičního nástroje
- vytvářet barevných stop pomocí bublifuku a barev

Technika: otisky bublin

Pomůcky:

- bílé čtvrtky velikosti A2
- tužka
- nůžky
- bublifuky
- potravinářské barvivo – červené, modré, zelené

Postup:

1. Na bílou čtvrtku velikosti A2 nakreslíme velké vajíčko, které vystříhneme.
2. Do tří bublifuků přidáme několik kapek potravinářského barviva.
3. Potravinářské barvivo v bublifuku zamícháme.
4. Do barevných roztoků ponoříme bublifuk a foukáme barevné bubliny na vystřižený podklad z bílé čtvrtky.

Průběh a zhodnocení činnosti:

Tato činnost byla realizována pouze s jedním dítětem předškolního věku. Dítěti byl přečten příběh o Aničce a Jakubovi. S dítětem jsme dále vedli rozhovor týkající se oslavy Velikonoc.

Tvar vejce si dítě nejprve tužkou předkreslilo na čtvrtku a následně vystříhlo. Je dobré dítěti ukázat jako vzor vejce, aby se mu podařilo tvar zachytit. Zbytek činnosti byl realizován ve venkovním prostředí. Společně s dítětem jsme namíchaly tři odstíny barev. Do bublifuku stačilo přidat pouze pár kapek potravinářského barviva. Dítě si vystřižený tvar vajíčka položilo

na zem a barvy pomocí bublifuku foukalo na papír. Tato činnost se dítěti velmi líbila, s radostí pozorovalo přibývající a překrývající se bubliny a jejich různé tvary a velikosti.

Metodické poznámky:

- Pokud činnost realizujeme ve třídě, použijeme podložku a dáme pozor, aby děti barvu foukaly pouze na podklad, směs saponátu s potravinářskou barvou jde z některých povrchu těžko smýt.
- Snažíme se nefoukat mnoho bublin na jedno místo, aby se nám nezkroutila čtvrtka.

6.8 Metodický list č. 8

Téma: Filipojakubská noc

Název: Oheň

Motivační příběh:

Filipojakubská noc

„Hádej, co jsem dnes viděl!“ přiběhl Jakub za Aničkou.

„Nic mě nenapadá, co jsi viděl?“ ptá se Anička.

„Jeli jsme se dědečkem přes jednu vesnici a všude bylo hrozně moc lidí, kteří nesli čarodějnice!“ povídá Jakub.

„Čarodějnice? Jako žijou? A kam ji nesli?“ ptá se Anička.

„Žijou ne, neboj. Byla vyrobená ze slámy a sena, oblečená byla do starého oblečení a na hlavě měla uvázaný šátek. Děda říkal, že ji nesli na kopec, kde jí večer upálí,“ vysvětluje Jakub Aničce.

„A proč jí budou zapalovat, když si s ní dali tolik práce?“ zeptala se Anička Jakuba.

„Děda říkal, že se zapalují proto, aby v plamenech skončilo vše špatné a přišly k nám nové začátky. Ona se nezapaluje jen čarodějnice, někdy se zapalují i košťata, která lidé hází do vzduchu, aby čarodějnice zastrašili a potom si ta ohořelá košťata nosí domů, aby je chránila. Někdy lidé přeskakují i oheň,“ doplnil Jakub.

„Přeskakují oheň? A to se nespálí?“ ptá se Anička.

„Snad ne, ale raději to zkuset nebudeme,“ směje se Jakub.

„Kubo, co si také vyrobíš oheň? Ale takový, o který se nespálíme“ zeptala se Anička Jakuba.

„To je dobrý nápad!“ vykřikl Jakub.

(Autor: Lucie Perná)

Věk dětí: 5 až 7 let

Výchovně vzdělávací cíl:

- dítě se seznámí s charakteristickými znaky Filipojakubské noci
- dítě experimentuje s barevností a seznamuje se s novým neobvyklým výtvarným prostředkem a technikou

Výtvarný problém:

- experimentování s barevností
- vytvářet barevných stop pomocí provázku

Technika: nit'ová kresba

Pomůcky:

- provázek
- černé čtvrtky velikosti A3
- kelímky
- temperové barvy – červená, bílá, žlutá, oranžová
- černá tuš
- dřívka
- podložka na stůl

Postup:

1. Černou čtvrtku přeložíme napůl.
2. V kelímcích si namícháme temperové barvy
3. Provázek namočíme do barvy a zkroucený ho položíme na jednu přeloženou polovinu čtvrtky, kousek provázku necháme suchý tak, aby čouhal ze čtvrtky ven.
4. Čtvrtku přehneme, rukou ji přidržujeme a provázek taháme ven.
5. Opakujeme několikrát s použitím různých barev.
6. Necháme uschnout.
7. Po zaschnutí dokreslíme pomocí černé tuše a dřívka čarodějnici.

Průběh a zhodnocení činnosti:

Činnost byla realizovaná s dětmi v mateřské škole. Dětem byl přečten motivační příběh o Aničce a Jakubovi. Pro přečtení příběhu byly dětem kladeny otázky spojené s příběhem. Děti odpovídaly na otázky a dostaly prostor k vyjádření svých myšlenek a zážitků.

Před mícháním barev jsme s dětmi vedli rozhovor o barvách ohně, aby věděly, jaké barvy namíchat a použít. Když byly barvy namíchané, dítě si odstříhlo kus provázku, ten namočilo do jednoho z kelímků s barvou a následně ho libovolně položilo na polovinu černé čtvrtky. Druhou polovinu čtvrtky dítě přeložilo, papír si jednou rukou přidržovalo a druhou rukou provázek tahalo ven. Poté čtvrtku otevřelo, děti byly po otevření čtvrtky velmi překvapené a nadšené, vzniklé tvary jim opravdu připomínaly oheň. Po zaschnutí barev jsme si s dětmi zopakovaly, jak by mohla vypadat čarodějnice. Úkolem dětí bylo do vzniklého „ohně“ dokreslit pomocí černé tuše dřívkem čarodějnici. Po dokončení činnosti jsme si všechny výtvary společně prohlédly a řekly jsme si, která čarodějnice je nejděsivější. Společně s dětmi jsme vyzdobily šatnu v mateřské škole.

Metodické poznámky:

- Jako vzor si připravíme kus provázku, aby děti věděly, jaká délka provázku bude pro činnost vhodná
- Dbáme, aby děti obarvený provázek pokládaly pouze na jednu polovinu přeložené čtvrtky.

7 Reflexe

Všechny metodické listy byly realizovány s dětmi předškolního věku. Některé s celou skupinou dětí, jiné s jedním dítětem. Díky zpětné vazbě učitelek v mateřské škole a kladným reakcím dětí, hodnotím všechny z použitých technik, materiálů a pomůcek za vhodně zvolené. Některé děti o výtvarné činnosti často nejeví zájem, přesto se všech realizovaných činnostech dle metodických listů účastnily všechny děti dobrovolně, s radostí a zájmem k poznání něčeho nového.

Před realizací každé činnosti byl dětem nebo dítěti přečten motivační příběh o Aničce a Jakobovi. Motivační příběhy hodnotím dle reakcí dětí i učitelek velmi pozitivně, myslím si, že jsou pro motivaci před výtvarnou činností vhodné. Všechny příběhy jsou krátké a stručné, ale zároveň vystihují základní charakteristiku určitého svátku. Po přečtení příběhu byly dětem pokládány otázky související s příběhem, ty sloužily k ověření, zda děti příběh poslouchaly, některé informace si zapamatovaly, a především pochopily jeho obsah. Následně děti dostaly prostor pro vyjádření svých myšlenek a zkušeností.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo seznámit děti s tradicemi a svátky pomocí vlastních motivačních příběhů. Dále realizace zajímavých výtvarných činností s dětmi předškolního věku. Metodické listy byly vytvořeny jako inspirace při výtvarných činnostech pro učitelky v mateřských školách.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vytvoření souboru metodických listů zaměřených na tradice a zvyky s využitím netradičních výtvarných technik, nástrojů či materiálů. Cílem práce bylo dále vytvořit soubor příběhů pro děti, které budou sloužit jako motivace k výtvarným činnostem. Metodické listy mohou sloužit jako inspirace k výtvarným činnostem v mateřských školách.

Domnívám se, že stanovené cíle byly naplněny. Dle metodických listů byly výtvarné činnosti převážně realizovány s dětmi předškolního věku v mateřské škole. Poté z důvodu uzavření mateřských škol v důsledku koronavirové pandemie, mohla být výtvarná činnost realizována pouze s jedním dítětem předškolního věku. I za mimořádných podmínek se podařilo zrealizovat všechny činnosti, které měly úspěch nejen u dětí, ale i u pracovníku mateřských škol pro než byly činnosti zajímavé a inspirativní.

Záměrem k vytvoření metodických listů, bylo především poukázat na zajímavé výtvarné techniky, které mohou na první pohled působit složitým dojmem, ale ve skutečnosti jsou velice jednoduché. Všechny využitě pomůcky jsou běžně dostupné v každé mateřské škole i domácnosti. Výtvarná tvorba v mateřské škole by se neměla skládat pouze ze stereotypních činností a práce s šablonou. Pro rozvoj dítěte je třeba použít vlastní ochotu, přístup, fantazii a kreativitu. Těmito vlastnostmi můžeme dítěti poskytnout dostatek podnětů, motivace, prostoru, času, nadšení a chutě něco nového a zajímavého tvořit.

Metodické listy byly vytvořeny jako inspirace pro učitele v mateřských školách při výtvarných činnostech. Na základě realizace práce s dětmi dle metodických listů jsem si potvrdila, že mě výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku naplňují. Zájem o nové výtvarné techniky ze strany dětí a učitelů mateřských škol byl velmi pozitivní a realizace motivačních listů tak splnila svůj účel. Proto bych i v budoucnu ráda pokračovala v psaní motivačních příběhů s rozšířením souboru metodických listů s využitím netradičních technik, materiálů či pomůcek.

Zdroje

Seznam použité literatury

BEDNÁŘOVÁ, J. & ŠMARDOVÁ, V., 2006. *Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní*, Brno: Computer Press. ISBN 80-251-0977-1.

HAZUKOVÁ, H., 2011 dotisk. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*, Praha: Raabe. ISBN 978-80-87553-30-5

KRAUS, J., 2005. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*, Praha: Academia. ISBN 80-200-1351-2.

KŘÍŽOVÁ, Ž., 2017. *Výtvarné náměty a techniky v předškolním vzdělávání*, Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-343-8.

LADA, J. & DUFEK, K., 2018. *Tradiční český rok*, Praha: Bambook. ISBN 978-80-247-5173-3.

LANGMAIER, J. & KREJČÍROVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie 2. aktualiz. vyd.*, Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.

LANGHAMMEROVÁ, J., 2007. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*, Praha: Petrklíč. ISBN 978-80-7229-171-7.

LANGHAMMEROVÁ, J., 2004. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*, Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-525-0.

MOTLOVÁ, M., 2010. *Český rok od jara do zimy*, Praha: Fortuna Libri. ISBN 978-80-7321-522-4.

OPRAVILOVÁ, E. & GEBHARTOVÁ, V., 2003. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*, Praha: Portál, ISBN 80-7178-847-3.

PITROVÁ, P., 2016. *Český rok: lidové tradice a zvyky*, Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-2709-8.

PŘÍKAZSKÁ, T., 2020. *Lidové tradice pro šikovné ruce: 28 inspirací tvorbou našich prababiček*, Brno: CPress. ISBN 978-80-264-3122-0.

SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J. & HAZUKOVÁ, H., 2000. *Výtvarné čarování: (artefiletika pro předškoláky a mladší školáky)*, Praha: Pedagogická fakulta UK.

ŠOTTNEROVÁ, D., 2005b. *Adventní čas*, Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-050-5.

- ŠOTTNEROVÁ, D., 2007. *Jaro*, Olomouc: Rubico. ISBN 978-80-7346-074-7.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2006. *Léto a podzim*, Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-066-1.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2009. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*, Olomouc: Rubico. ISBN 978-80-7346-096-9
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2005a. *Zima*, Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-059-9.
- SVOBODOVÁ, E., 2010. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*, Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9.
- TINKOVÁ, E., 2010. *České svátky a tradice*, Kralice na Hané: Computer Media. ISBN 978-80-7402-078-0.
- TOUFAR, P., 2004. *Český rok na vsi a ve městě*, Třebíč: Akcent. ISBN 80-7268-276-8.
- VÁGNEROVÁ, M., 2017. *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití*, Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-333-9.
- VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání* Vyd. 2., dopl. a přeprac., Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

Seznam elektronických zdrojů

- MŠMT. 2018. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha, Česká republika: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304/>

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Dožínky

Příloha číslo 2: Dušičky

Příloha číslo 3: Svatý Martin

Příloha číslo 4: Svatý Mikuláš

Příloha číslo 5: Vánoce

Příloha číslo 6: Tři králové

Příloha číslo 7: Velikonoce

Příloha číslo 8: Filipojakubská

Příloha číslo 1: Dožínky

Obrázek 1: Otisky zeleniny

Příloha číslo 2: Dušičky

Obrázek 2: Svícný

Příloha číslo 3: Svátý Martin

Obrázek 3: Zasněžený lampión

Příloha čísla 4: Svatý Mikuláš

Obrázek 4: Mikuláš, čert a anděl

Příloha číslo 5: Vánoce

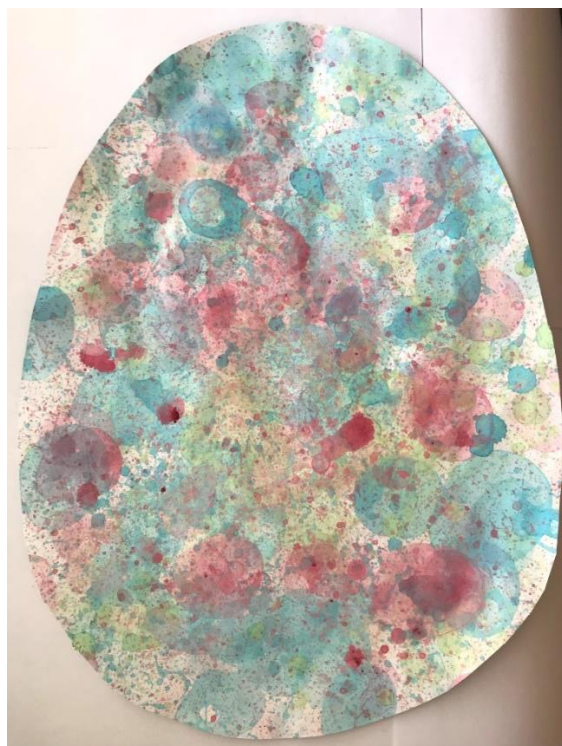
Obrázek 5: Ozdoby z mozaikového papíru

Příloha číslo 6: Tři králové

Obrázek 6: Křídý

Příloha číslo 7: Velikonoce

Obrázek 7: Barevné vajíčko

Příloha číslo 8: Filipojakubská noc

Obrázek 8: Oheň